

Fragment

nr. 26 | voorjaar 2025

HET DEPOT

Beeldengalerij

GIPS

Klassiekers en nieuw werk

GIPS

nieuwe thematentoonstelling

9 april - 21 september 2025

Wim Lemmens

nieuwe solotentoonstelling

15 juni 2025 - 25 januari 2026

André Vranken

lopende solotentoonstelling

te zien t/m 8 juni 2025

Beeld voorzijde omslag: Jonathan Vos Photography, gipscollectie Maastricht
Beeld achterzijde omslag: Wim Lemmens | Torso liggend, Springstone zwart, 28 x 80 cm

Eveline van Duyl | Tors Quatre mains, 2011, gips en gekleurde kunststof nagels, 70 cm

Beeldengalerij Het Depot

HET DEPOT

Beeldengalerij Het Depot beschikt over drie verschillende locaties: de 19de-eeuwse Villa Hinkeloord aan de Generaal Foulkesweg, waar Het Depot in 2004 van start ging, en de gebouwen aan de Arboretumlaan uit de vroege en de late 20ste eeuw: het hoofdgebouw en het gebouw De Peppel.

Alle gebouwen grenzen aan Arboretum De Dreijen, de bomentuin van Het Depot. Stichting Het Depot ondersteunt beeldhouwers van torsen en fragmenten, waarbij de ontplooiingskans van de kunstenaar centraal staat.

FRAGMENT

Fragment verschijnt in het najaar en het voorjaar en biedt voorbeschuwingen en nieuws over de tentoonstellingen en de andere activiteiten van Het Depot.

Torso van Belvédère, gips, 160 cm

Welkom bij Beeldengalerij Het Depot

Na vijftientig nummers van Fragment is dit de eerste editie waarin Loek Dijkman, mijn vader, niet het voorwoord geschreven heeft. Op 1 november 2024 is hij helaas overleden. Wellicht heeft u de kleine herdenkingsplek die we bij de ingang van het hoofgebouw ingericht hebben al gezien. We gaan hem ontzettend missen. In dit nummer vindt u een in memoriam van zijn weduwe, mijn moeder, Sylvia de Munck.

Gelukkig heeft Loek ons goed doordrongen van zijn idealen en ideeën, en blijven we Het Depot in zijn geest voortzetten en verder ontwikkelen. In dit nummer vindt u meer informatie over onze nieuwe thematentoonstelling GIPS, waarbij de historie en veelzijdigheid van dit materiaal aan bod komen. Gips is bij uitstek een materiaal voor reproductie; wat betekent dat eigenlijk voor de waarde of uniciteit van een kunstwerk? Ook daarover leest u meer in dit nummer.

Op 2 februari opent de solotentoonstelling van André Vranken, waarover u in Fragment 25 al uitgebreid kon lezen. Na André Vranken is het de beurt aan Wim Lemmens, een nieuwe beeldhouwer voor Het Depot. Over zijn unieke werk vertellen we u graag meer.

Ook onze arboreta zijn goed vertegenwoordigd in dit nummer; wie weet inspireert het interview met vogelaar Johan van t Leven u om dit voorjaar ook eens op zoek te gaan naar (broed)vogels in onze tuinen.

Met warme groet,

Anneloes Dijkman
directeur Beeldengalerij Het Depot

48

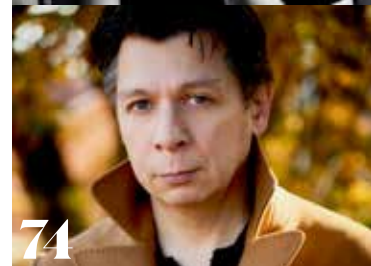
12

64

74

Inhoud

6 Agenda voorjaar 2025
Wat vindt er wanneer plaats in Het Depot?

8 In memoriam
Lock Dijkman

12 GIPS
Thematentoonstelling

30 GIPS
De gipsen van Goethe

36 Het Potentieel van
Aura-loze Beeldhouwkunst
in het Tijdperk van
Reproductie

44 Beelden in kleur

48 Wim Lemmens
Solotentoonstelling

60 In het onverwachte zit
het mooie
Bijzondere bezoekers van
Het Depot

64 Een nieuwe lente, twee
nieuwe activiteiten!
Kunst anders beleven

68 Concert: Leven(loos)
Vrijdag 21 februari 2025 |
20.15 uur
Jelmer de Moed, klarinet en regie
Rik Kuppen, piano
Joséphine Olech, fluit
Tim Brackman, viool
Vincent Rang, visuele installatie
Monolith

8

76

44

36

30

68

70 Parels van het arboretum
Abies koreana

74 Concert: A question of light
Vrijdag 25 april 2025 | 20.15 uur
Tim Kuypers, bariton
Maurice Lammerts van Bueren,
piano

76 André Vranken
Solotentoonstelling

80 Van Toos naar Maxime

82 Het Depot gezien door de
bezoekers

84 Het Depot
Doelstelling en werkwijze,
contact- en adresgegevens
Stichting Utopa
Colofon

Agenda

HET DEPOT: TENTOONSTELLINGEN, EVENEMENTEN EN ANDERE ACTIVITEITEN

GIPS

Zondag 9 april tot en met zondag 21 september 2025

Thematische tentoonstelling, hoofdgebouw

In de tentoonstelling GIPS tonen we de veelzijdigheid van gips. Een serie klassiekers uit de Oudheid wordt aangevuld met een aantal werken van gips die gemaakt zijn door beeldhouwers die vertegenwoordigd zijn in de collectie van Het Depot.

Wim Lemmens

Zondag 15 juni 2025 tot en met zondag 25 januari 2026

Solotentoonstelling, Villa Hinkeloord

De variatie in de torsen van Wim Lemmens zit in de verscheidenheid aan lijnen die bij elke tors weer een andere beweging in gang zet. Als Lemmens het menselijk lichaam als onderwerp neemt, staat belijning en beweging centraal. Het gaat hem om de lijnen die de vormen definiëren; in die belijning is de lichtval essentieel. Lemmens weet de indruk die hele specifieke momenten op hem maken, om te zetten in marmer.

Maskerade

Zondag 6 oktober 2024 tot en met zondag 23 maart 2025

Thematische tentoonstelling, hoofdgebouw

Het idee van de tentoonstelling Maskerade is ontstaan vanuit de gedachte dat de tors, het beeld zonder gezicht, zijn eigen persoonlijkheid niet in alle opzichten prijsgeeft. Welke associatie roepen specifieke beelden uit Het Depot op en hoe inspireren die beelden het maken van eigen werk? Voor de mogelijke en onmogelijke antwoorden op die vragen gingen we te rade bij een nieuwe generatie kunstenaars. Het Depot werkt voor de tentoonstelling Maskerade samen met de opleiding Docent Beeldende Kunst & Vormgeving van ArtEZ in Arnhem.

André Vranken

Zondag 2 februari tot en met zondag 8 juni 2025

Solotentoonstelling, Villa Hinkeloord

Het werk van André Vranken kenmerkt zich door inventiviteit en de virtuoze techniek waarmee hij met een bijna terloopse vanzelfsprekendheid zijn karakteristieke werk maakt. Het aantrekkelijke in de manier van werken van André Vranken is dat hij het experiment niet schuwt en zo nodig een beeld in stukken zaagt of er, wanneer het al gegoten is, een ander stuk aan toevoegt. Op de tentoonstelling zal een diverse verzameling beelden te zien zijn, van brons, hout, aluminium, keramiek, glas en...

Muziek, films en lezingen

Vrijdag 21 februari 2025 | 20.15 uur

Concert: Leven(loos)

Jelmer de Moed, klarinet en regie

Rik Kuppen, piano

Joséphine Olech, fluit

Tim Brackman, viool

Vincent Rang: visuele installatie

Monolith

Jelmer de Moed nodigt inspirerende topmuzikanten uit voor een ontdekkingsstocht naar het surrealisme. We verkennen muziek van George Crumb, zijn inspirator Claude Debussy, collega John Cage, en bewonderaar Nuno Lobo. De betovering wordt compleet gemaakt door de verbluffende visuele wereld van Vincent Rang. Samen onderzoeken ze de grens tussen geluid en muziek, tussen chaos en vorm, tussen leegte en leven.

Muziek, films en lezingen

Vrijdag 25 april 2025 | 20.15 uur

Concert: A question of light

Tim Kuypers, bariton

Maurice Lammerts van Bueren, piano

Bariton Tim Kuypers en pianist Maurice Lammerts van Bueren presenteren een liedprogramma waarin 'licht' centraal staat. In dit programma belichten de liederen van Mussorgsky, Ravel, Butterworth, Heggie en Mahler onderwerpen zoals mentale gezondheid, kunst, dood en liefde in al hun facetten, kleuren en lichtsterktes.

Eja Siepman van den Berg

Permanente tentoonstelling, Villa Hinkeloord

Villa Hinkeloord biedt ruimte aan de permanente collectie van Eja Siepman van den Berg. In 2004 opende Beeldengalerij Het Depot in de 19de-eeuwse Villa Hinkeloord haar deuren met een tentoonstelling van haar werk.

In de winkel van Het Depot zijn diverse door Het Depot uitgegeven publicaties over het werk van Eja Siepman van den Berg verkrijgbaar.

Tentoonstelling arboreta De Dreijen & Hinkeloord

Permanente tentoonstelling

Bij Beeldengalerij het Depot horen twee arboreta: Hinkeloord en De Dreijen. Met veel aandacht zorgen we voor deze bomentuinen, waar ook beelden te vinden zijn. Over onze arboreta is de vaste tentoonstelling 'Van mensen, bomen

Emile van der Kruk

Permanente tentoonstelling, gebouw De Peppel

In het unieke gebouw De Peppel is een oeuvre-collectie van Emile van der Kruk te vinden, bestaande uit meer dan houten 100 beelden. De beelden van Emile hebben een eigen expressieve beeldtaal, waarin emotioneel realisme leidend is. De monografie over zijn werk is te verkrijgen in de winkel van Het Depot en deze kunt u online bestellen.

In memoriam Loek Dijkman

1942-2024

Sylvia de Munck

Op vrijdagavond 1 november 2024 is, zoals we bovenaan de rouwkaart hebben gezet, “onze lieve Loek” op 82-jarige leeftijd overleden. Mijn man was het laatste half jaar onder behandeling van lymfeklierkanker in de hoop dat hem en ons, zijn vrouw en kinderen met hun gezinnen, nog enige tijd was gegund. Dat heeft helaas niet zo mogen zijn. De kanker was teruggekomen en verdere behandeling was niet meer mogelijk. Gelukkig hebben we Loek de laatste weken van zijn leven met veel liefde kunnen omringen en is hij thuis in zijn eigen omgeving rustig ingeslapen.

Ik deel op deze plek graag enige persoonlijke herinneringen, omdat de meeste bezoekers van Het Depot zich Loek zullen herinneren als de oprichter en de bevrogen organisator van allerlei activiteiten in de beeldengalerij. Vele mensen zullen hem bij openingen van tentoonstellingen hebben ontmoet en van zijn altijd inspirerende toespraken hebben genoten.

In verband met Loeks afscheid van de Topa Groep in 2013 maakten we een boekje “Loek” waarbij we de woorden “filantroop, mensenvriend” voor Loek gebruikten. Ze betekenen heel toepasselijk “hij die het lot van zijn medemensen zoekt te verbeteren.” Deze woorden passen goed bij Loek, hij was een echt “mensen-mens”.

Lia van Vugt, portret van Loek Dijkman, 2012, brons, 42 cm

Eén van zijn mooie eigenschappen was zijn sociale bewustzijn, met daarnaast zijn visie op sociale rechtvaardigheid. Hij kon zo goed onder woorden brengen hoe een maatschappij eruit kan zien. Het was altijd een plezier om met hem gesprekken te voeren over het verbeteren van de wereld en inderdaad over “het verbeteren van het lot van onze medemensen”. Aan dit ideaal heeft Loek zijn hele leven al zijn energie gegeven. Alle veertig jaren die we samen waren heeft hij me steeds weer verbaasd in zijn creativiteit en energie.

Loek accepteerde volkomen dat hij ging sterven, want het leven was voor hem altijd verbonden met de dood. En deze gedachte gaf hem tot aan het einde toe rust en berusting. Hij sprak veel over de dood, schreef erover en was niet bang voor de dood. De dood noemde hij zelfs “een metgezel”.

In een artikel dat Loek schreef in Fragment 5 (najaar 2013) ging het o.a. over de verbinding tussen emoties, literatuur en poëzie. Hij haalde hierbij de Hongaarse schrijver Sándor Márai aan. Hij citeerde uit één van zijn laatste brieven van 8 februari 1986, na het overlijden van zijn vrouw. Het zijn zeer toepasselijke en troostende woorden: “Wanneer iemands allerliefste overlijdt, is de leegte, die volgt, bijna absoluut – bijna, want er blijft iets achter, iets wat geen lichaam en ook geen ziel is, transparanter dan lucht, waarneembaarder dan straling, werkelijker dan atmosfeer, iets dat de ouden aura noemden; waarmee de ruimten waarin zij geleefd heeft zich vullen, wat zich hecht aan de objecten die zij aanraakte, iets onuitsprekelijk tastbaars, iets, dat is en ook niet is, maar nog lange tijd stroomt en waarmee het leven zich vult van diegene die met haar leefde.”

In de laatste week hebben Loek en ik elke dag tegen elkaar gezegd: “weer een dag rijker”. Het is de laatste regel van het gedicht van Bert Voeten dat op de voorkant van de rouwkaart stond. Het is één van de favoriete gedichten van Loek. Een gedicht, waarvan onze zoon Bart zei: “Dat ben jij, pappa”. Het gedicht hebben we hierbij afgedrukt.

Loek is op 11 november 2024 begraven, met een Topa-doos om zijn kist. Zijn laatste transport wilde hij zelf regelen, in een nette en goede doos. Onze dochter Anneloes, directeur van de Stichting Utopa, bracht het mooi onder woorden, toen haar gevraagd werd iets over het overlijden van Loek mede te delen voor een memoriam in de krant van Wageningen:

“Typisch iets voor hem. Hij had een unieke geest en een hele creatieve manier van denken. Zijn idealisme en onuitputtelijke energie om de wereld een beetje mooier te maken, zijn voor mij voorbeelden. Ik zet ze met liefde voort.”

Dat zijn woorden uit mijn hart en dat laatste gaan we doen, met z’n allen, samen met het team van Het Depot.

Sylvia de Munck

Jeugd, een leeg zadel.
Tijd, een ketting van pijn.

Dit heeft met afstand te maken
niet met afscheid.
Ik graaf mijn eigen leven.

Zo zie ik mijzelf:
een man die langzaam wandelt onder de hemel,
verzamelaar van minuten-
weer een dag rijker.

- Bert Voeten

De nieuwe thematentoonstelling **GIPS**

Opening op 9 april 2025 om 14.30 uur door Johan Luijmes
en te zien tot en met 21 september

In de tentoonstelling GIPS tonen we de veelzijdigheid van gips. Een serie klassiekers uit de Oudheid wordt aangevuld met een aantal werken van gips die gemaakt zijn door beeldhouwers die vertegenwoordigd zijn in de collectie van Het Depot.

De klassieke beelden in de tentoonstelling zijn afkomstig uit de afgietselwerkplaats van het Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis in Brussel. Van de andere beelden in GIPS zijn er unica's of afgietsels die uit een mal zijn gemaakt voor een bronzen beeld. Onder anderen Epe de Haan, Eveline van Duyl, Louis Niënhuis, Jan Pater, Lia van Vught, teja van hofen, Andreas

Hetfeld, André Vranken, Marti de Greef en Kim Kroes werken mee aan de tentoonstelling van deze zomer. Voor regelmatige bezoekers van Het Depot zijn dat vertrouwde namen.

De klassieken

De afgietselwerkplaats van het Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis in Brussel is al 130 jaar in bedrijf. In

de werkplaats werden mallen van originele beelden gemaakt. Deze mallen fungeren vervolgens als basis voor een afgietsel. Natuurlijk is het resultaat geen origineel beeld maar zoals de eerste conservator van de Leidse beeldencollectie, Humbert de Superville al zei: "Een afgietsel is minder waard dan een origineel, maar een pleister is meer dan een kopie."

De Nikè van Samothrakè, gips, 300 cm

VIA GIPSEN KONDEN MUSEUM-
BEZOEKERS KENNISMAKEN MET
KUNST UIT DE KLASSIEKE OUDHEID

De beeldencollecties in musea en kunstacademies ontstonden in de negentiende eeuw toen verschillende Europese landen afspraken om afgietsels van topstukken uit hun nationale musea uit te wisselen. Zo konden museumbezoekers kennismaken met kunst uit de klassieke oudheid. Niet alle kunstliefhebbers hadden immers de gelegenheid om de hele wereld over te reizen om oog in oog te staan met de originelen.

Met de opkomst van musea werden afgietsels tentoongesteld in openbare ruimtes. Daarnaast dienden gipsafgietsels al eeuwen als decoratie in koopmanshuizen en paleizen.

Afgietsels van beroemde beelden werden (en worden) veelvuldig gebruikt als model voor het anatomisch tekenen in het kunstonderwijs. En ook kunstenaars zelf beschikten over gipsen beelden. Zo had bijvoorbeeld Nederlands beroemdste schilder Rembrandt, gipsen in zijn atelier. In gipsotheken zoals bijvoorbeeld die in museum Beelden aan Zee in Scheveningen zijn kunstenaarsgipsen verzameld; beelden die dienen als voorstudies voor beelden in andere materialen (meestal brons).

In België werd rond 1830 een eigen werkplaats geopend waar 'meesterafgieters' kopieën van bekende Europese

beeldhouwwerken gingen produceren. De ambachtelijk geschoolde gieters werken volgens oude technieken. Afgietsels werden aanvankelijk gemaakt met gipsen stukmallen, een soort puzzelstukken van gips waarin delen van een beeld werden gegoten. Later kwam de gelatinemal. Daarmee werd eerst een vorm uit gelatine gemaakt, die achteraf met plaaster, zoals ze in zo mooi Vlaanderen zeggen, wordt bedekt. In nog latere tijden werd er met siliconenmallen gewerkt. Om beelden ouder te laten lijken is het mogelijk ze te patineren. Met deze schildertechniek ontstaat er een ouderdomseffect; bovendien geeft patina beelden ook meer diepte.

Jonathan Vos Photography, gipscollectie Maastricht

Stervende Slaaf, gips, 229 cm

Venus van Milo, gips, 204 cm

De meeste gipsen beelden zijn hol van binnen want wanneer een mal helemaal volgegoten wordt, zou een beeld veel te zwaar kunnen worden. Meestal worden er na elkaar drie dunne lagen van rond de zeven millimeter aangebracht. Daarbij wordt in de derde laag soms jute verwerkt om het geheel te verstevigen. Bij hele grote beelden worden er vervolgens weer ijzeren pinnen gebruikt om de verschillende delen van een beeld goed aan elkaar vast te zetten.

Aanvankelijk stonden de afgietsels van de beelden in Brussel in een museale opstelling. Na 1930 werd de verzameling opgeborgen maar gelukkig wel

bewaard. Het museum is in bezit van malleen om 5000 beelden te reproduceren. De afgietselwerkplaats is ook nog vol in gebruik. Er worden beelden gegoten voor educatieve doeleinden, voor scholen of voor musea. Maar ook particulieren kunnen zich melden. Wanneer men een beetje geduld heeft (de wachttijden zijn behoorlijk lang) kan men een keuze maken uit de digitale catalogus om vervolgens een beeld voor thuis te bestellen.

De Maastrichtse collectie

De Kunstacademie Maastricht, tegenwoordig onderdeel van de Hogeschool Zuid, beschikt over een van de grootste collecties gipsen van Nederland.

We steken ons licht op bij Marjan Melkert, beheerder van de Maastrichtse collectie. "Ongeveer 80 procent van de Maastrichtse collectie is afkomstig uit Brussel. In de 19de eeuw werd Maastricht aangewezen als een van de plaatsen waar 'Teekenonderwijs' moest worden gegeven. In Maastricht zijn naast de replica's van beelden uit de klassieke oudheid, ook afgietsels van architectonische elementen, decoraties en reliëfs vertegenwoordigd." Maastricht is daarbij goed bediend volgens Melkert. Zo gaf architect Pierre Cuypers vaak de opdracht om bij restauraties van gebouwen decoratieve elementen af te gieten.

Lia van Vugt, Spaans benauwd, 2001, gips, 30 cm

George Minne, Geknielde jongeling, 1925, gips, 71 cm, 2017

Jonathan Vos Photography, gipscollectie Maastricht

Jonathan Vos Photography, gipscollectie Maastricht

Een groot deel van die gipsen afgietsels kwam terecht in Maastricht. Dat de invloedrijke erfgoedbeschermer Victor de Stuers bevriend was met Cuyper, zal daarbij zeker geholpen hebben. In de collecties bevinden zich gotische sluitstenen, klassieke eierranden en barok- en rococofragmenten.

Melkert is als beheerder van de collectie in Maastricht actief om de collectie te behouden maar ook is ze gedreven om de collectie te ontsluiten voor een groter publiek. "In deze tijd zijn we gelukkig steeds meer doordrongen van de historische en de kunsthistorische waarde van de collectie. In Nederland maar ook in de landen ons heen hebben er in de tweede helft van de twintigste eeuw ware Beeldenstormen gewoed waarbij heel wat gipsen van Nederlandse academies bij het grofvuil zijn beland." Aanhangers van

nieuwe kunststromingen zoals het expressionisme en abstracte kunst hadden weinig interesse voor de collectie. "Vrije expressie was in de mode en waarom zou je dan nog beelden gaan natekenen."

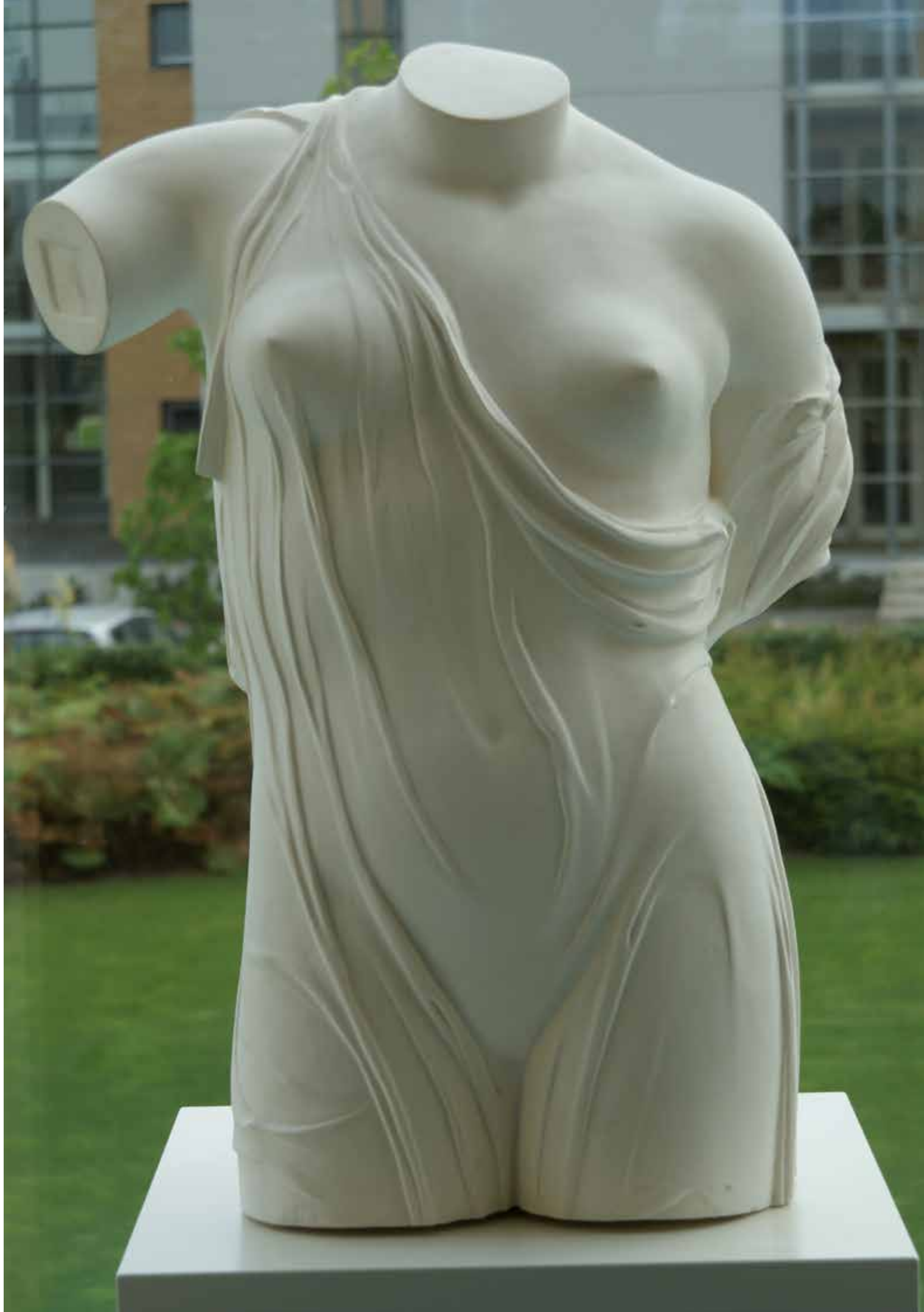
In Maastricht worden de gipsen beelden nog steeds gebruikt in de opleiding voor medisch illustrator en het natekenen gebeurt ook nog regelmatig in de docenten- of architectuuropleiding. Momenteel worden er overigens voorbereidende maatregelen genomen om de collectie een paar jaar op te slaan omdat de academie verbouwd gaat worden.

"De architecten die verantwoordelijk zijn voor de verbouwing zijn zich terdege bewust van de waarde van de collectie en gaan in het gerenoveerde gebouw plekken creëren waar beelden zichtbaar zullen zijn." Zelf heeft

Marjan Melkert de droom om de bustes uit de collectie, dat zijn er ongeveer vijftig, permanent tegen de achtermuur van het auditorium tentoon te stellen. "Als een eeuwenoud publiek," vertelt Marjan, die meer voorbeelden opsomt van het ontsluiten en actualiseren van het gebruik van de verzameling gipsen.

"In de afdeling Vormgeving werd een aantal beelden bestudeerd en een van de studenten was zo gefascineerd door de plooien en vouwen in de kleding van een afgietsel van de Nike van Samothrake dat ze zelf textiel is gaan ontwerpen. Dat is wel een heel andere setting dan wanneer beelden alleen nagetekend worden."

"Een deel van de collectie heeft een jaar in de koepel van het Bonnefantentemuseum in Maastricht gestaan.

Eveline van Duyl, Tors Honey pie, 2007, gips, acryl en suiker spuitwerk, 70 cm

Kon.Musea Brussel,
buste van Venus Genetrix,
gips, 70 cm

Jonathan Vos Photography, gipscollectie Maastricht

Er is door het museum gezorgd dat er tekenspullen en papier voorhanden was en gedurende een jaar hebben bezoekers van het museum, jong en oud, amateur en professional een enorme hoeveelheid tekeningen geproduceerd. Een deel van die tekeningen wordt ingebonden en levert een mooi beeld op van het verblijf van de beelden in het museum.”

“We hebben ook samengewerkt met het kunstenaarsduo ‘Les Deux Garçons’. Zij verwierven bekendheid met het assembleren van delen van opgezette dieren. In dit geval namen ze verschillende gipsen uit de collectie als uitgangspunt waarbij ze delen van beelden assembleerden tot nieuwe klassiekers. De groep beelden staat permanent opgesteld op het plein bij de academie.”

Naast het beschrijven van de collectie en het ontsluiten van de collectie wordt er ook getracht de beelden in goede conditie te houden en zo nodig te restaureren. Zo zijn er in samenwerking met de MBO restauratie-opleiding Nimeto, door een aantal studenten, onder supervisie van professionals beelden gerestaureerd.

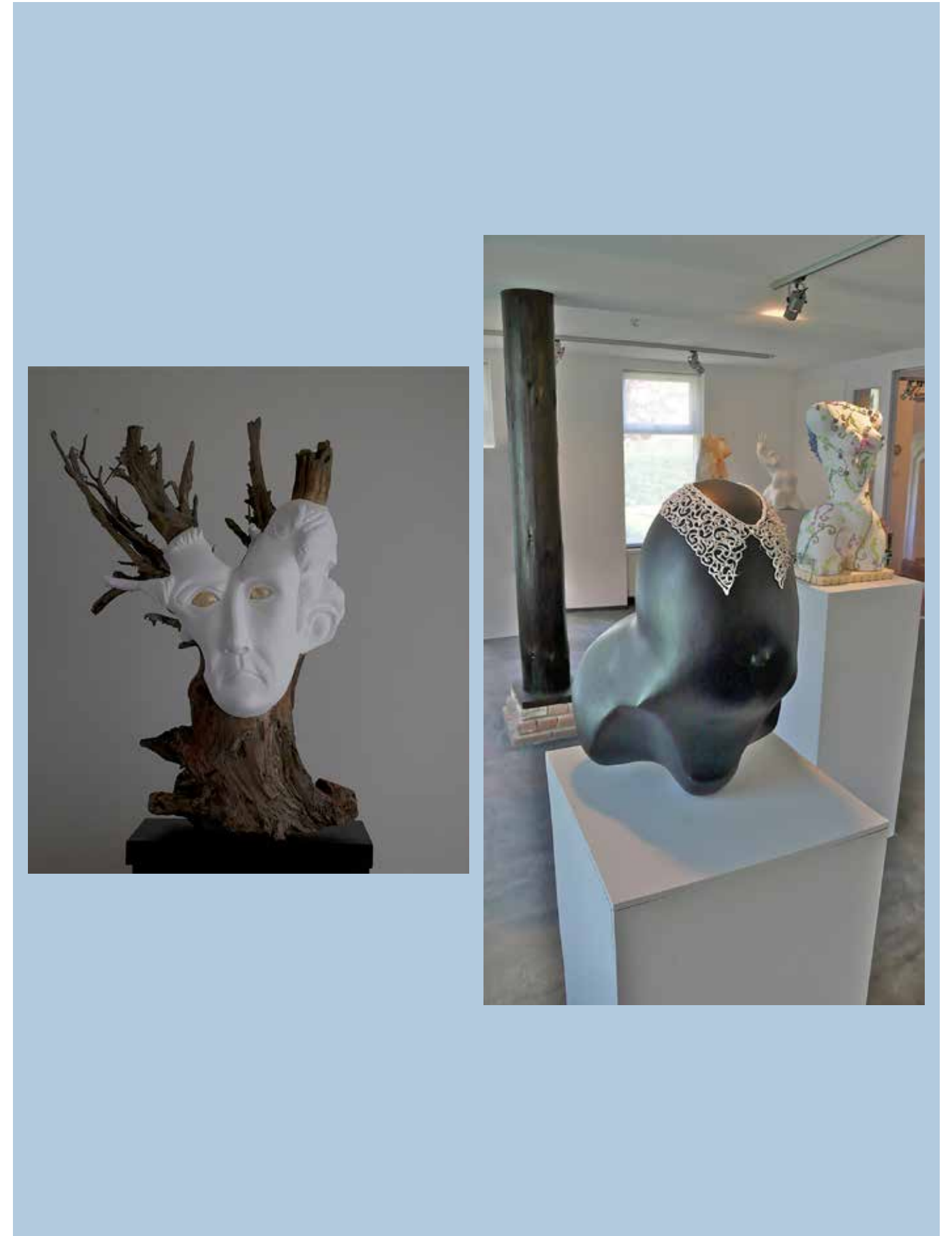
Het restaureren van de beelden is wel weer een apart verhaal. Marjan Melkert verhaalt over beelden die doordat ze bewerkt waren met een coating van latex, een laag schimmel bevatten. “Op een congres werd beschreven hoe de beelden gereinigd werden. Onderzoekers troffen twintig schimmelluizen aan die ze verwijderden. Reden genoeg voor de Portugese restauratiespecialist Marta Frade om op te merken dat die schimmelluis juist had moeten blijven zitten om de schimmel te verorberen.”

Met recht is de Maastrichtse collectie als een levende verzameling te beschouwen waarvoor, zoals het ernaar uitziet, een prachtig tweede leven in de openbaarheid in het verschiep ligt.

En wie weet geeft de tentoonstelling GIPS andere kunstenaars weer nieuwe inspiratie.

Johan Luijmes

GIPS

De gipsen van Goethe

De waardering voor gipsen afgietsels van originele marmeren beelden en sculpturen kent een wisselende geschiedenis. De traditie van het verzamelen en het tonen van gipsen afgietsels ontstond in West-Europa in de zestiende eeuw. Gips bleek een goedkoop en gemakkelijk materiaal te zijn om beelden te reproduceren. Gips kan in mallen gegoten worden, en zo konden belangrijke beeldhouwwerken afgegoten en verzameld worden. Gipsen beelden werden voornamelijk ter decoratie verzameld door kunstenaars, kooplui en adellijke families.

door **Sylvia de Munck**

Goethehaus Weimar

Goethehaus Weimar

In de achttiende eeuw werden met de opkomst van musea gipsen populairder, omdat ze nu ook aan het grote publiek getoond konden worden. Ook als de musea niet over de originele versies konden beschikken, was het toch mogelijk een grote en een zo compleet mogelijke collectie te tonen. Gipsen afgietsels werden niet alleen in musea getoond, maar werden ook in het onderwijs gebruikt. Het waren ideale modellen voor het lesgeven in tekenen en beeldhouwen op tekenscholen en kunstacademies. Ook het Rijksmuseum Amsterdam had een eigen gipsenatelier. In 1920 werd in Den Haag het Museum voor Reproducties (ook genaamd het Gipsmuseum of het Museum voor Gipsafgietsels) geopend, met een collectie die niet alleen als studiemateriaal fungeerde, maar die men ook kon bekijken.

Maar tijden veranderen, en daarmee veranderde ook de waardering voor replica's. Na de Tweede Wereldoorlog nam de belangstelling voor gipsen af. Men vond het materiaal gips minderwaardig ten opzichte van het originele materi-

aal, zoals marmer. En de nieuwe kunststromingen zoals het expressionisme en de abstracte kunst hadden geen interesse meer in het natekenen van modellen. De gipsencollecties werden weggegeven of, nog erger, gewoon op straat bij het vuil gezet. Helaas zijn er hierdoor vele gipsen replica's verloren gegaan.

En zoals de geschiedenis altijd gekenmerkt wordt door pendelbewegingen: op de negatieve kijk op gipsen volgde in de laat-twintigste en de eenentwintigste eeuw een herwaardering. Beroemde musea erkenden de cultuurhistorische en artistieke waarde van gipsen beelden en toonden opnieuw gipsencollecties. In Londen gebeurde dit bij het Victoria & Albert Museum, in Amsterdam bij het Allard Pierson Museum en in Leiden bij het Rijksmuseum van Oudheden. Zo heeft het Allard Pierson Museum bijna 300 afgietsels van beelden uit de oudheid. Het zijn kopieën van antieke Griekse en Romeinse sculpturen, die meer dan 100 jaar geleden geproduceerd zijn om na te tekenen.

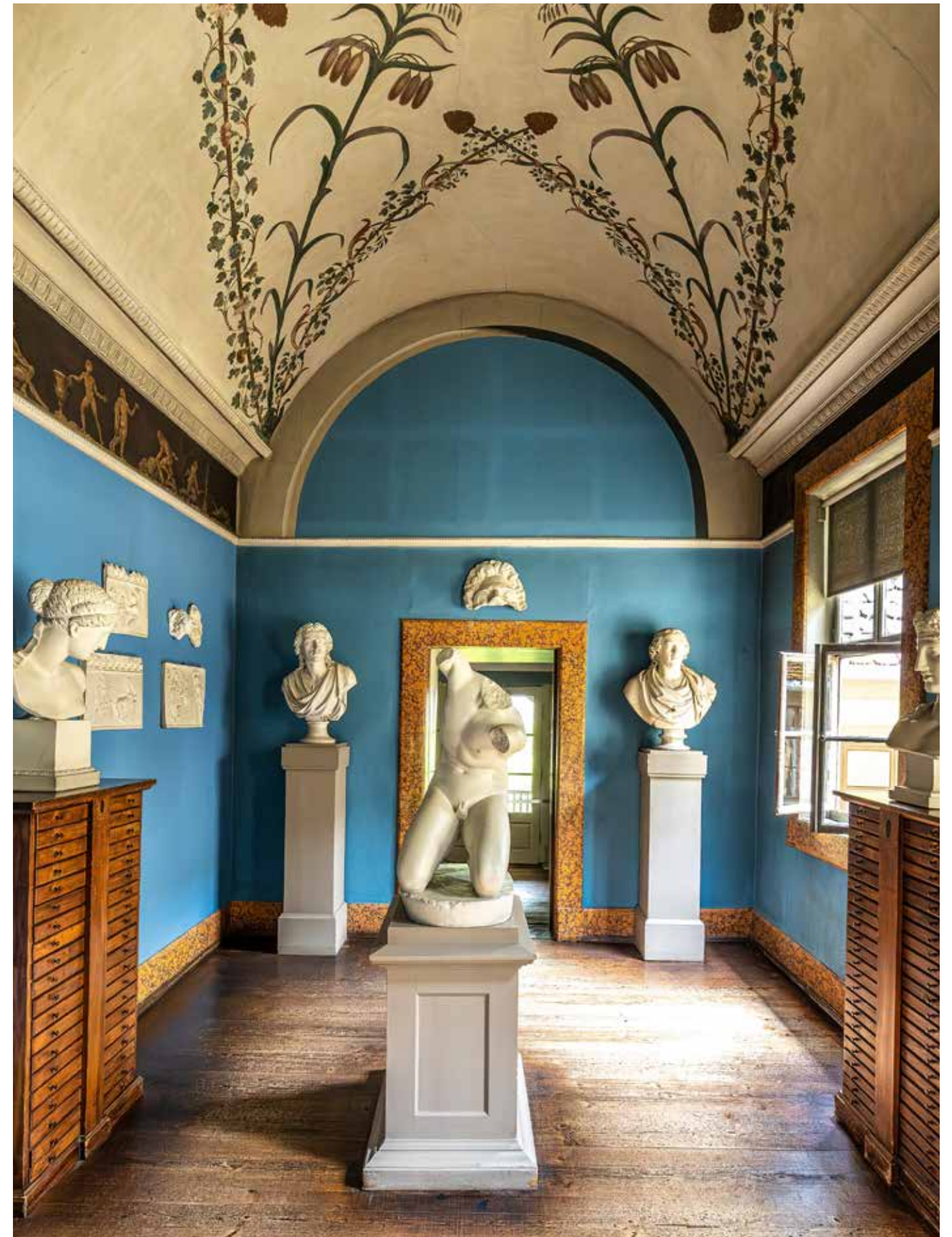
Goethehaus Weimar

Ikzelf heb een aantal keren kennisgemaakt met collecties van gipsen beelden, waarbij ik me bewust werd van de waarde van de kopieën naast de unieke originele sculpturen.

De eerste keer was in het jaar 1987 in het woonhuis van de Duitse schrijver Johann Wolfgang von Goethe in Weimar, het huis waar hij tot aan zijn dood bijna 50 jaar heeft gewoond. Weimar lag destijds nog in de DDR, en pas de derde keer dat ik Weimar bezocht, was het mij toegestaan het "Goethehaus am Frauenplan" te bezoeken. Weimar was rijk aan huizen van schrijvers en componisten, je mocht ze alleen niet zelfstandig uitzoeken om te bekijken. De Oost-Duitse autoriteiten bepaalden waar je als buitenlandse bezoeker geoorloofd was heen te gaan. Het was altijd afwachten of je de ene keer het "Schillerhaus", de andere keer het "LisztHaus" of hopelijk het "Goethehaus" te zien kon krijgen. De derde keer is het ons, mijn man Loek Dijkman en mij, dan toch door de medewerking van een bevriende professor uit Leipzig gelukt om het "Goethehaus" te bezoeken.

Goethe (1749-1832) was een groot verzamelaar van kunstobjecten, hij bezat een ware verzamelpassie. Al in zijn studentenjaren kocht hij kunst en dat heeft hij zijn hele verdere leven gedaan. In Frankfurt, waar hij is geboren en opgegroeid, en later in Weimar, waar hij bij het groothertogelijk hof was aangesteld, kocht hij gipsen beelden om er zijn huis mee te decoreren – en zijn huis er letterlijk mee vol te zetten. Voor hem waren de gipsen afgietsels even waardevol als de originele sculpturen die hij op zijn reizen door Italië had gezien. Het ging hem niet zozeer om de uniciteit van een beeld, of om het materiaal waaruit het beeld was gemaakt. Het ging hem veeleer om de schoonheid van de vorm en de verhoudingen.

Het ging hem ook om de cultivering van de herinnering. Goethe schreef daar zelf over in zijn werk "Dichtung und Wahrheit": hij hechtte er veel waarde aan om bij alles wat hij bezat zich te herinneren hoe hij het had verkregen, van wie hij het had ontvangen, als geschenk, ruil of aankoop,

Goethehaus Weimar

Kolossale gipsen kop van Johann Wolfgang von Goethe (1829-1831) door David d'Angers (1788-1856)

of op welke manier dan ook. Het was zijn gewoonte om op deze wijze recht te doen aan de personen van wie hij een object had gekregen, waardoor het object hem dierbaar en waardevol werd, van hem zelf werd.

Het is niet alleen een herinneren aan personen; het herinneren verbindt ook het heden met het verleden. Goethe zelf spreekt expliciet over de betrokkenheid van de krachten van de verbeelding en de “afbeelding” (Bild) van het geheugen, dat wordt opgeroepen door de aanwezige objecten.

Hij verheugde zich in het bijzonder over gipsafgietsels van werken uit de oudheid die hij ooit tijdens zijn verblijf in Rome had gekocht, maar die hij uiteindelijk in 1788 niet mee naar Weimar kon nemen. Zo schreef hij in mei 1828 in een brief aan Carl Friedrich Zelter over de “grote geheugenverheffing” die een nieuw gipsafgietsel van de Antinous Mondragone hem opleverde. Het verwijst naar een lang verstreken tijdperk van kunst, maar ook naar zijn eigen

eerdere kunstervaringen in Italië. Goethe schreef niet zozeer over de artistieke betekenis van dit klassieke borstbeeld, maar concentreerde zich op het herinneringswerk dat het beeld (de replica) stimuleerde.

Waarbij hij zich wel terdege bewust was van het materiële verschil tussen origineel en reproductie, maar vooral van de temporale afstand tussen het herinnerde moment en de tijd van de herinnering.

Op 10 juni 1823 schrijft Johann Peter Eckermann, de latere secretaris van Goethe, over zijn eerste bezoek aan Goethe o.a. het volgende: “De ontvangst van zijn kant was bijzonder hartelijk en de indruk die hij maakte als persoon was van dien aard, dat ik deze dag als de gelukkigste dag van mijn leven beschouw.” En verder:

“Het interieur van het huis maakte op mij een zeer aangename indruk; zonder groots te zijn, was alles heel edel en eenvoudig; ook duiden de verschillende afgietsels van antieke beelden die bij de trap stonden op Goethes bijzondere

Musée d'Orsay Parijs

voorliefde voor de beeldende kunst en de Griekse oudheid.”

Als Goethe op 22 maart 1832 sterft laat hij, naast zijn omvangrijke oeuvre als schrijver, ook één van de grootste privé-kunstverzamelingen van Duitsland na: meer dan 50.000 verschillende voorwerpen omvatte Goethes verzameling. Schilderijen vanaf de veertiende eeuw tot in zijn eigen tijd, kopieën van schilderijen van beroemde Italiaanse schilders, 2512 tekeningen (waaronder van Rembrandt en Rubens), etsen (o.a. van Dürer), 130 gipsen afgietsels van antieke en moderne beelden, 57 antieke cameeën en 4500 cameereplica's. Alles bij elkaar bestond de kunstverzameling uit 26.511 stukken, waarvan slechts een klein deel in het huis te bezichtigen is. Daarnaast bezat Goethe nog ongeveer 22.000 verzamelde voorwerpen met betrekking tot de natuurwetenschappen, waaronder zo'n 18.000 stuks mineralen en gesteente. Goethe hoopte en wenste in zijn testament, dat zijn verzameling niet uit elkaar gehaald zou worden en in Weimar zou blijven, en ook voor iedereen toe-

gankelijk zou zijn. En dat is ook gebeurd: de staat Sachsen-Weimar erfde in 1885 het huis “am Frauenplan” met al zijn verzamelingen. En zo zijn de kunstobjecten ook nu nog daar te zien.

De tweede keer dat ik verrast werd door een collectie gipsen beelden was in het Musée d'Orsay in Parijs. We bezochten het museum vlak na de opening in 1986 in het voormalige treinstation Gare d'Orsay. De collectie bestaat voor een groot gedeelte uit werken van impressionistische schilders, maar bevat ook meerdere beeldhouwwerken van Auguste Rodin, in brons en marmer, én in gips. En een kolossale gipsen kop van Goethe!

Om gipsen beelden te kunnen bekijken kunt u naar Weimar of Parijs reizen, maar dit jaar vindt u een collectie gips dichter bij huis: bij ons in Het Depot. Laat u verrassen, zoals het mij is overkomen, en geniet van de vorm en de uitstraling van de geëxposeerde beelden, juist in gips.

Het Potentieel van Aura-loze Beeldhouwkunst in het Tijdperk van Reproductie

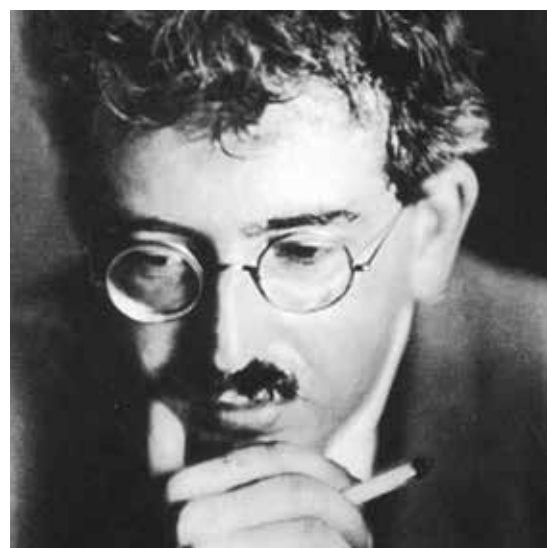

We leven tegenwoordig in een wereld waarin veel reproduceerbaar is geworden. Kunst en muziek worden op grote schaal gedeeld, geremixt of aangepast. Hierdoor vervaagt de grens tussen het origineel en de kopie steeds meer. Deze verschuiving, waarbij authenticiteit plaatsmaakt voor bewerking en herhaling, kan soms leiden tot een pessimistische blik op de kunstwereld. Het originele kunstwerk heeft een onvervangbare waarde en identiteit die niet volledig kan worden nagebootst of gereproduceerd. Als kunst steeds vaker wordt gekopieerd, hoe behouden we dan de uniciteit en de tentoonstellingswaarde van kunstwerken? Of bestaat er ook een andere mogelijke blik op de reproduceerbaarheid van kunstwerken?

De uniciteit van het kunstwerk

Hoewel de samenleving steeds meer gewend raakt aan het idee dat alles gereproduceerd kan worden, lijkt de kunstwereld hier nog niet klaar voor te zijn. Kunstliefhebbers, critici en museumbezoekers blijven opvallend veel waarde hechten aan de uniciteit van een kunstwerk. Mensen reizen nog steeds graag grote afstanden om bepaalde kunstwerken in het echt te kunnen ervaren. Het ervaren van bijvoorbeeld de Mona Lisa in het Louvre blijft voor velen veel betekenisvoller dan het bekijken van hetzelfde schilderij op een poster of je beeldscherm thuis. Het is een intrigerend fenomeen; je reist naar een beroemd kunstwerk, staat vervolgens in een lange rij, en krijgt door de drukte nauwelijks de kans het kunstwerk echt te bewonderen. Voor je het weet komt de volgende lichter alweer de ruimte ingelopen waardoor je geforceerd wordt om je te begeven naar de volgende kunstwerken. In het geval van een schilderij zou het eigenlijk niet zo'n slecht idee zijn om sommige werken digitaal te bekijken. Zo zou je van de Mona Lisa digitaal een

haarscherpe kopie kunnen zien, die meer details onthult dan het origineel ooit zou kunnen tonen. Hoewel dit zeker voordelen biedt bij tweedimensionale kunst, wordt het een stuk ingewikkelder bij driedimensionale werken. Slechts een foto van een sculptuur is onvoldoende om de volledige ervaring en details van een werk over te brengen.

Walter Benjamin

Kunst en reproductie

Als filmwetenschapper ben ik gewend mijn medium te ervaren in de vorm van reproductie. Het komt zelden voor dat een film in zijn originele vorm wordt vertoond; de filmrollen zijn vaak zo kostbaar en fragiel dat men liever kiest voor het gebruik van reproducties. Kunstvormen zoals film en fotografie zijn van nature veel gemakkelijker te reproduceren dan andere kunstvormen, ze zijn er zelfs voor ontworpen. Voor mij is het bijna vanzelfsprekend dat ik naar een reproductie kijk en daar tevreden mee ben. Dit ligt echter anders bij de meeste kunstvormen, zo ook bij beeldhouwkunst. Toch ligt hier misschien een interessante mogelijkheid voor verschillende kunstvormen. Bij de thematentoonstelling Gips wordt iets nieuws van de toeschouwer gevraagd. De uitdaging is niet om de gipsen te zien als een kopie, maar als een volwaardig kunstwerk dat naast het origineel bestaat, zonder de waarde van het origineel te verminderen. Uiteraard zit hier nog wel nuance in: wanneer ik een sleutelhangertje koop van een sculptuur is dit uiteraard niet te vergelijken met het zien van het echte beeldhouwwerk. Maar wat als de gipsen beelden in Het Depot dezelfde grootte, zwaarte en driedimensionaliteit hebben als het origineel? Tijdens de thematentoonstelling Gips biedt Het Depot bezoekers de mogelijkheid om bestaande sculpturen te ervaren in een nieuwe omgeving.

Walter Benjamin

Reproduceerbaarheid wordt door bepaalde filosofen echter eerder gezien als een vloek dan een zegen. Zo betoogde filosoof en muziekcriticus Theodor Adorno (1903-1969) dat een kunstwerk zijn kritische waarde verliest zodra het zijn uniciteit verliest. Adorno verzette zich hiermee sterk tegen zijn collega-filosoof Walter Benjamin (1892-1940), die deel uitmaakte van dezelfde denkrichting als Adorno. Beide filosofen behoorden tot de Frankfurter Schule, een marxistische Duitse sociologische en filosofische stroming

met uiteenlopende ideeën. Benjamin zag al vroeg in dat reproduceerbaarheid juist een positieve invloed kan hebben op de kunstwereld en haar bezoekers. In zijn essay Het kunstwerk in het tijdperk van zijn technische reproduceerbaarheid uit 1935 betoogde Benjamin dat film bij uitstek geschikt is om kunst snel en op grote schaal aan de massa te brengen. Daarnaast stelde Benjamin dat reproduceerbaarheid de massa de kans kon bieden om in beweging te komen en maatschappijkritischer te worden. Deze eigenschap is nog steeds aanwezig in film vandaag de dag.

Nikè van Samothrake

De Schreeuw, Edvard Munch

De aura van het kunstwerk

Hoewel Benjamin zich niet specifiek bezighield met beeldhouwkunst, zou zijn positieve visie op reproduceerbaarheid uitstekend van toepassing zijn op gipsen. Benjamin introduceerde het concept van 'de aura' van een kunstwerk. De aura wordt bepaald door de authenticiteit en uniciteit van een kunstwerk. Volgens Benjamin hangt de aura als het ware om een kunstwerk heen en brengt het een zekere elitaire status met zich mee: hoe exclusiever het kunstwerk, hoe sterker de aura. Zo heeft een gemiddeld kunstwerk al een vrij aanwezige aura wanneer het zich bevindt in een museum waar men eerst een kaartje voor moet kopen. Of zelfs nog erger; wanneer het niet constant kan worden vertoond. Ik zal u een voorbeeld geven. Afgelopen zomer bezocht ik het Munch Museum in Oslo, waar het schilderij De Schreeuw te zien is. Omdat het museum dit iconische werk wil behouden voor toekomstige generaties, hebben ze een ingenieus systeem opgezet. Er zijn drie versies van De Schreeuw die elk om de beurt worden getoond. Elk half uur gaat één van de drie mechanische luiken in de tentoonstellingsruimte open, waardoor slechts

één versie van het kunstwerk zichtbaar is. Voor Benjamin zouden deze kunstwerken dus een enorme aura bezitten. Hoewel alle drie de versies fysiek aanwezig zijn in het museum, moet men minimaal anderhalf uur wachten, samen met andere bezoekers die hetzelfde doen, om ze allemaal te kunnen zien en ervaren. Deze exclusiviteit was enorm voelbaar. Wanneer een luik opende, drongen de bezoekers zich naar voren om het opnemen van het luik, en dus de onthulling van een versie van de schreeuw, te fotograferen of te filmen. De onthulling van deze kunstwerken is wellicht net zo spectaculair geworden als het bezichtigen van het kunstwerk zelf na de onthulling. Deze vorm van exclusiviteit doet sterk denken aan het tonen of verhullen van religieuze symbolen. Religieuze relikwieën hebben wellicht de grootste aura. Heilige objecten zijn vaak alleen toegankelijk voor de hoogste religieuze hoogwaardigheidsbekleders. Deze priesters krijgen soms het voorrecht om het gordijn te openen waarachter het heilige kunstwerk verborgen is, waardoor zij het kunstwerk bij hoge uitzondering mogen bewonderen.

Geen afgesloten ruimtes, kledjes of gordijnen meer!

Wie het essay van Benjamin leest, zou kunnen denken dat hij zich sterk maakt voor het behoud van de aura. Want als de aura verdwijnt en de uniciteit afneemt, wat betekent dat dan voor de (kunst)wereld? Maar wie het essay aandachtiger bestudeert, zal ontdekken dat Benjamin juist een voorstander is van het afschaffen van de aura. Geen afgesloten ruimtes, kledjes of gordijnen meer! Laat de gewone mens, de massa, ook genieten van exclusieve kunst! Alleen op die manier kan de massa worden bereikt en kan zij zich kritisch ontwikkelen. Door kunst toegankelijker te maken via reproducties verliest een kunstwerk zijn plaats in het 'hier en nu', en daarmee ook zijn cultuswaarde. Hierdoor kan het kunstwerk overal worden bekeken.

David, Michelangelo Buonarroti

Beeldhouwkunst en de aura

Beeldhouwkunst weet echter nog steeds een vorm van aura te behouden. Neem bijvoorbeeld de limieten die worden gesteld aan het gieten van bronzen sculpturen. Hoewel we bronzen beelden kunnen nummeren en elke 'afwijking' een bronzen afgietsel uniek maakt, pleiten veel kunstenaars voor het behoud van enige aura door het aantal reproducties te beperken. Desondanks hebben we van oudsher een grote belangstelling voor reproducties, zelfs van sculpturen. Al in de vierde eeuw voor Christus begonnen de Romeinen met het reproduceren van Griekse kunstwerken. Welvarende Romeinen verlangden naar kunstwerken die de rijke schoonheid van de Griekse cultuur weerspiegelden. Om aan deze vraag te voldoen, maakten Griekse en Romeinse kunstenaars marmeren en bronzen kopieën van beroemde Griekse kunstwerken. Gipsen afgietsels werden gemaakt om naar werkplaatsen in het hele Romeinse Rijk te worden verzonden, waar ze vervolgens in marmer of brons werden gereproduceerd. Aangezien veel oude Griekse sculpturen verloren zijn gegaan in de loop der tijd, zijn de Romeinse reproducties vaak het belangrijkste visuele bewijs van meesterwerken uit de Griekse oudheid. Je zou dus kunnen stellen dat de Romeinen weinig aandacht besteedden aan de aura en de exclusiviteit van sculpturen wisten los te laten.

De voordelen van reproducties

Zo zou het aanschouwen van reproducties ook zijn voordelen met zich mee kunnen brengen. Wanneer iedereen bepaalde werken kan aanschouwen, biedt het de 'gewone bezoeker' de mogelijkheid om kunst te aanschouwen die normaliter ver van hem verwijderd is. En stiekem aanschouwen we al vaker reproducties dan we zelf doorhebben. Beeldhouwwerken zijn fragiele objecten, waardoor het steeds gebruikelijker wordt dat bepaalde kunstwerken door reproducties worden vervangen. Neem bijvoorbeeld de David van Michelangelo op het Piazza della

Signoria in Florence. Veel onwetende toeristen realiseren zich misschien niet dat ze naar een reproductie kijken. Hoewel het origineel sinds 1873 is verplaatst naar de Galleria dell'Accademia, blijft de David buiten een populaire toeristische trekpleister. Naast de David die nog steeds te bewonderen is in de Galleria dell'Accademia, zijn er ook andere reproducties van grotere omvang. Sinds 1963 wordt er geen publiek meer toegelaten in de grotten van Lascaux in Frankrijk. Deze beslissing werd genomen nadat wetenschappers schadelijke bacteriën en schimmels ontdekten die de wandschilderingen bedreigden. De problemen werden veroorzaakt door het toenemende aantal bezoekers. Als oplossing werd in 1984 Lascaux II gebouwd, een replica op tweehonderd meter van de oorspronkelijke grot, die wel toegankelijk is voor het publiek. Uiteraard zijn deze reproducties in het leven geroepen om het origineel te behouden, maar dit roept wel de vraag op; hoe erg is het eigenlijk om een reproductie te aanschouwen? Een ticket voor de Galleria dell'Accademia kost al twintig euro per persoon en moet dagen van tevoren worden gereserveerd, terwijl de David buiten op het Piazza della Signoria voor iedereen te aanschouwen is. De thematentoonstelling in Het Depot kaart hierdoor een interessante spanning aan. Gipsen moeten niet worden gezien als een replica van het origineel, maar de reproducties zorgen voor een afname van de aura.

Kunst en de massa

Net als Benjamin ben ik van mening dat het behoud van de aura niet nodig is. Juist door de massa de kans te geven om samen iets te ervaren, kan de massa worden bereikt. Oorspronkelijk schreef Benjamin Het kunstwerk in het tijdperk van zijn technische reproduceerbaarheid als een pamflet tegen het fascisme. Volgens Benjamin opent reproduceerbaarheid de weg voor nieuwe vormen van kritisch denken. Tegelijkertijd waarschuwt Benjamin dat deze ontwikkeling ook voor negatieve doeleinden kan

worden ingezet zoals propaganda. Het blijft echter cruciaal dat kunst voor de massa toegankelijk moet zijn en daardoor kan worden aangesproken om weerstand te bieden tegen 'de eliten'. In dit opzicht zou Benjamin, naar mijn idee, ook een groot voorstander zijn geweest van Het Depot. In Het Depot is kunst toegankelijk voor iedereen, de toegang is zelfs gratis! Deze toegankelijkheid kan aanzetten tot nadenken en reflectie. Hoewel de reproduceerbaarheid van media een alledaags fenomeen is, geloof ik dat dit ook kan worden toegepast op andere kunstvormen. Het afbreken van de aura bij beeldhouwwerken heeft een positieve bijwerking: het kunstwerk bereikt

meer dan alleen de plek waar het origineel zich bevindt. Wanneer we de gipsen in Het Depot beschouwen als volwaardige kunstwerken verliezen ze hun aura, maar winnen ze ook iets terug. Reproducties kunnen op een onverwachte plek nieuw leven krijgen. Dit maakt een reproductie geen eenvoudige kopie: de gipsen bieden de mogelijkheid om een kunstwerk te ervaren op een manier en locatie die normaliter niet mogelijk is.

Wouter Dijkman

Vezere Valley, Frankrijk, muurschildering in de Lascaux-grot

Keizer Augustus in kleur

De beelden van Romeinse keizers moesten herkenbaar zijn en een goede indruk maken op de beschouwer. Een kleurrijke beschildering was daarbij belangrijk. Dit beeld stelt keizer Augustus voor en werd in de 19de eeuw gevonden in de villa van Livia, de vrouw van keizer Augustus. Veel verfristen waren bewaard gebleven en op grond daarvan is een reconstructie gemaakt van onder meer de mantel, het borstkuras en het haar en de ogen. Deze kleurreconstructie is uit 2003.

Kleur uit Pompeji

Dit vrouwenbeeld stelt de godin Diana, de godin van de jacht, voor en is gevonden in Pompeji. Het beeld dat is gemaakt rond het begin van de jaartelling is geïnspireerd op Griekse beelden uit de zogenaamde vroege archaische periode. Toen het beeld werd gevonden trof men resten van pigmenten aan die een kleurreconstructie mogelijk maakten.

Beelden in kleur

De meeste mensen kennen beelden uit de klassieke oudheid als 'witte' beelden. Maar de beelden in de oudheid waren helemaal niet wit: marmeren en kalkstenen beelden waren juist in meerdere kleuren, polychroom, beschilderd. René van Beek, conservator bij het Allard Pierson museum, licht graag een tipje van de sluier op over hoe de welbekende witte gipsen er oorspronkelijk uit zagen.

Al in de vroege Griekse tijd, in de 6de en 5de eeuw voor Christus, bedacht de beeldhouwer de driedimensionale vorm maar hield bij de bewerking van de steen ook rekening met de latere beschildering. De kleuren hadden ook de functie om details en de betekenis van een beeld te verduidelijken. De beschildering draagt dus bij aan het begrip van een beeld. Na de klassieke oudheid is in verschillende periodes de nadruk gelegd op een ideale witte oudheid. Maar niets is minder waar. Langzaam maar zeker kantelt het beeld en raken we weer gewend aan een kleurrijke oudheid!

In de archaische periode (680 – 480 v. Chr.) gebruikten de Grieken heldere kleuren voor hun beelden terwijl in de veel latere Hellenistische periode (330-31 v. Chr.) waarschijnlijk meer pasteltinten werden gebruikt. Onderzoek naar resten van kleur op beelden en onderzoek naar antieke teksten hebben de laatste decennia veel informatie opgeleverd

over de kleurrijke beelden uit de klassieke oudheid.

Het beeld van een witte oudheid is vaak hardnekkig en dat komt ook door films of tv-series over de klassieke oudheid, waarbij de standbeelden nog maagdelijk wit zijn. De beschilderde beelden zoals we die bijvoorbeeld op tentoonstellingen zien, zijn reconstructies van de originele stenen beelden en in deze tijd beschilderd om een indruk te geven hoe de klassieke sculptuur er echt uitzag. Van de klassieke sculptuur zijn ook veel afgietsels in gips gemaakt. Deze gipsen zijn dan imitaties van het witte marmeren beeld. Eigenlijk zouden we daar ook met kleur(projectie) moeten spelen zodat de bezoeker van gipscollecties begrijpt dat de oudheid kleurrijk was.

In dit artikel vindt u een aantal van deze gekleurde gipsen.

Kleurrijke dames

De huidskleur van vrouwen in de Griekse kunst werd vaak 'bleek' weergegeven. Daarvoor werden dus ook witte pigmenten gebruikt. Bij een beschildering van een beeld werden ook de witte vlakken beschilderd en werd geen gebruik gemaakt van het 'witte' marmer. De huidskleur van mannen is vaak roodbruin en van vrouwen licht roze-beige.

Artemis

Deze kleurrijke dame stelt waarschijnlijk Artemis voor, de godin van de jacht. In de gekeurde reconstructie zien we op haar gele mantel veel dieren en fabelwezens gereconstrueerd. Deze zijn op basis van strijklicht en ultraviolet licht ontdekt op het oppervlak van het marmeren beeld.

Een grafbeeld in kleur

Dit Griekse beeld uit ongeveer 540 v. Chr. is een grafbeeld van een jonge vrouw met een roodgekleurd kledingstuk. In deze reconstructie is goed te zien hoe de kleuren ervoor zorgen dat details zoals rozetten en de meander zichtbaar zijn. Deze zijn in eerste instantie in het marmer gekrast maar komen pas door de kleur goed tot hun recht.

Paris in kleur!

De kleurenreconstructie van het marmeren beeld van een boogschutter (Paris) uit het westelijk fronton van de tempel voor Aphaia op het Griekse eiland Aegina (490-480 v. Chr.) is bijna een icoon als het gaat om onderzoek naar kleur op antieke sculptuur. Aan de hand van sporen van kleuren op het beeld is een reconstructie gemaakt die duidelijk maakt wat een enorme meerwaarde de kleur heeft! Dat geldt vooral voor de ingewikkelde kleding met al zijn details die in de stof waren aangebracht.

Krijger met helm in blauw of groen

De krijger die staat op het oostelijk fronton van de tempel voor Aphaia op het Griekse eiland Aegina is ook beschilderd geweest (510-480 v. Chr.). Zijn helm was waarschijnlijk

blauw of groen als basiskleur en aangevuld met kleurrijke details. Het 'Egyptisch blauw' werd tot de late oudheid als blauw pigment gebruikt. Voor het groen werd het mineraal malachiet gebruikt.

Wim Lemmens

Van zondag 15 juni 2025 tot en met 25 januari 2026 exposeert beeldhouwer en schilder Wim Lemmens in Villa Hinkeloord. Opening op zondag 15 juni 2025 om 14.30 uur door Johan Luijmes.

Van lijnen en beweging

In het atelier van Wim Lemmens liggen talloze boekjes, schetsen en tekeningen van modellen. Wanneer Lemmens het hakken van een tors voorbereidt maakt hij nauwkeurige tekeningen waarin schematisch het lichaam in vieren wordt gedeeld. Hij maakt aanzichten van alle kanten en maakt vervolgens een model in gips of in het makkelijk te bewerken gasbeton. De variatie in die torsen zit in de verscheidenheid aan lijnen die bij elke tors weer een andere beweging in gang zet.

Wim Lemmens | Torso liggend, Springstone zwart, 28 x 80 cm

Wim Lemmens | Ballet Romeo and Julie, marmer Italië, 55 x 80 cm

De afgelopen vijftig jaar is de werkwijze van Lemmens niet zoveel veranderd. Hij vindt zichzelf wel kritischer geworden op zijn werk. In de verhalen van Wim herleeft de romantiek van de studios in Pietrasanta, eeuwenlang het kloppend hart van de productie en creatie van beelden waarvoor het marmer uit de dichtbijgelegen groeven werd gedolven. Een van deze werkplaatsen, Studio Sem, in de jaren 50 opgericht door Sem Ghelardini,

werd een bekende plek waar jonge, beginnende kunstenaars in contact kwamen met gevestigde beeldhouwers. Sem Ghelardini werd door het faciliteren van de productie van beelden in een bijzondere, collegiale sfeer, minstens zo bekend als de grote kunstenaars die in zijn studio werkten.

Aan het eind van de jaren 70, na zijn afstuderen aan Academie St Joost in Breda, trok Wim Lemmens met een

Italiaanse vriend naar Pietrasanta. Gedurende enkele jaren assisteerde hij kunstenaars en startte de ontwikkeling van zijn eigen werk. Ook Lemmens heeft mooie herinneringen aan de Studio Sem. "In de studio ontmoette ik Henry Moore, hij kwam aan in de werkplaats, deed zijn colbertje uit en begon te werken, het viel mij op dat Moore zelf verrekte goed kon knippen." Met de lokale artisans werkte Lemmens aan beelden voor andere

kunstenaars. Van hen leerde hij het handwerk. Wim kan met enthousiasme vertellen over de printbeitel, spitsbeitel, tandbeitel, vlakbeitel, rondeel of de letterbeitel. Over frijnen, schuren en boucharderen.

Wanneer je Wim Lemmens vraagt welke kunstenaar hem tot voorbeeld diende, noemt hij geen beeldhouwer uit de 'scene' van Pietrasanta maar valt de naam van de Tilburgse kunst-

enaar Hans Claesen (1925-1995). "Als manneke fietste ik naar het atelier van Claesen aan de Lovense Kanaaldijk. Daar had je steenovens en er reden van die treintjes om leem te halen. Als er dan wat leem af viel dan nam ik dat mee naar huis om mee te kleien. Ik maakte hele dorpen met huisjes van klei. Mijn moeder stimuleerde mij hierin maar ze merkte wel op dat in het dorp een kerk ontbrak. Niet voor niets zat ik op school bij de nonnen.

Mijn oudere zus bracht me naar de jongensschool maar als ze dan de hoek om verdwenen was ging ik naar het kanaal om daar te gaan zitten om steentjes in het water te gooien. Want bij de nonnen zat ik aan een formica-tafeltje repen papier te vlechten, dat was niet echt iets voor mij. Mijn lageschooltijd was een drama, daar zou ik boeken over kunnen schrijven."

Wim Lemmens | Torso, doorbroken eenheid, hardsteen België, 49 cm
Foto links: Wim Lemmens | Benen, marmer, 49 cm

Wim werkt altijd van tekening naar uitvoering en als hij het menselijk lichaam als onderwerp neemt, staat belijning en beweging centraal. Het lijkt wel of Wim gisteren nog les volgde op de academie, zo levendig weet hij te verhalen van zijn lessen. De adviezen van zijn docenten lijken in zijn geheugen gegrift: “We tekenden lijnen met een potlood HB, je zet daar een punt en moet daar uitkomen. Je zet verschillende druk op het potlood om van hele zware lijnen naar lichtere te gaan, daarbij moet je ook op je ademhaling letten.” “Bij modelteken maakte ik me er soms makkelijk van af, dan zei de docent dat ik ook eens aan de ‘moeilijke’ kant van het model moest gaan zitten.”

Overigens werkt Wim niet met modellen – heel soms vraagt hij zijn kleindochter in een bepaalde houding te gaan staan. Het gaat Lemmens om de lijnen die de vormen definiëren. “Mijn torso’s zijn maar uit een paar lijnen opgebouwd. In die belijning is de lichtval essentieel.” Lemmens

speelt met de dikte van de belijning in het oppervlak van het marmer, alsof hij die potloodstreep zet. Een heldere belijning levert valschaduw op die de vorm accentueert. Lemmens is niet bewust bezig met figuratie of abstractie, het gaat om het weergeven van een vorm, hij werkt niet in details. Het liefst werkt hij met steen zonder al te veel tekening erin. “Ik let goed op of het marmer van grote blokken gezaagd wordt, haarscheurtjes zijn funest. Soms kom je in het mooiste witte marmer, bijvoorbeeld het Griekse, tijdens het werkproces toch kristallen tegen, dan kan het zijn dat ik een beeld alsnog kapotsla, kristal is mooi, maar op zo’n moment niet.”

De herinnering aan een gestolde beweging vormt vaak het uitgangspunt voor een beeld. Zo is een van de beelden op de tentoonstelling ontworpen naar aanleiding van het zien van een balletvoorstelling. Het betreft hier een van de weinige beelden in het oeuvre van Lemmens dat twee menselijke figuren tegelijk verbeeldt. In het beeld

trekt de dansende Romeo de tegen hem aan hangende of vallende Julia mee. Het is een beeld dat Lemmens eindeloos heeft vóórgemodelleerd in tekeningen en in gasbeton. Wanneer hij over dit beeld vertelt lijkt hij weer in die balletvoorstelling te zijn. Lemmens weet de indruk die hele specifieke momenten op hem maken, om te zetten in marmer.

Met zulke precieze modellen zou je verwachten dat Lemmens ook in brons werkt. Maar omdat hij alles zelf wil doen en de techniek van het bronsgieten niet beheerst houdt hij zich bij het marmer. Grappend verhaalt hij over beeldhouwers die hij in Pietrasanta ontmoette die vol bravoure een piepklein wasmodelletje lieten uitvergrooten tot hun ‘eigen’ creatie. In het algemeen is hij langer bezig met het ontwerpen en afwerken van zijn beelden dan met het eigenlijke hakken. Hij heeft een strak werkschema van halftien ‘s morgens tot drie uur ‘s middags.

DE HERINNERING AAN EEN
GESTOLDE BEWEGING VORMT
VAAK HET UITGANGSPUNT
VOOR EEN BEELD

Wim Lemmens | Paar (1 van 2)d, marmer Italië, 69 cm
Foto links: Wim Lemmens | Torso, marmer, 54 cm

Bijna zouden we vergeten dat Lemmens ook heel veel geschilderd heeft. “Beeldhouwen en schilderen liggen dicht bij elkaar, ook in het schilderen werk ik volgens plan zonder al te veel detaillering.” We nemen in Het Depot dan ook de gelegenheid te baat om twee grote schilderijen tentoon te stellen.

Voorlopig denkt de 77-jarige beeldhouwer nog niet aan stoppen. Of hij altijd de menselijke figuur als uitgangspunt blijft nemen weet Lemmens niet: “Ik ga misschien ooit wel de vrijheid opzoeken door de menselijke figuur los te laten om naar de natuur werken, want de grillige natuur, die vormt zichzelf.” **Johan Luijmes**

In het onverwachte zit het mooie

In gesprek met Johan van t Leven

Johan van t Leven woont al een tijdje in Wageningen en scharrelt graag door de tuinen van Het Depot. Met een flinke verrekijker bij de hand is hij op zoek naar broedvogels. Deze vogelsoorten inventariseert hij en dus is hij al heel vroeg – een uur voor zonsopkomst – te vinden in onze tuinen. We spraken hem afgelopen jaar over zijn avonturen in onze arboreta.

Mara Lindenbergh

Johan is fervent vogelaar en bezoekt sinds een jaar of drie de arboreta van Het Depot veelvuldig. Zeker nu hij de broedvogels inventariseert. Wat hem het meeste aanspreekt aan het vogelen is het buiten zijn en de onverwachte ontmoetingen met bijvoorbeeld vogels of insecten die je niet heel vaak ziet of juist de eerste vogels die weer uit Afrika terugkeren in het voorjaar.

Het is voor hem een waar genoegen om de eerste tjiftjaf te horen of de eerste vlinders, die overwinterd hebben, te zien. “Ik ben niet het type dat het hele land afreist om zeldzame ‘dwaalgasten’ op mijn lijstje bij te

kunnen schrijven, het mooie zit hem in het onverwachte dat je tegenkomt.”

Zijn er dan zoveel vogels te bekijken bij Het Depot? Ja, zeker! Johan beantwoordt deze vraag vol vuur. “Het is heel divers wat ik aan vogels tegenkom, eigenlijk van het kleinste zangvogeltje van Nederland, de vuurgoudhaan, tot de bosuil. Verder zijn er natuurlijk veel houtduiven, merels, mezen en andere kleine zangvogels, in totaal meer dan 20 broedvogels. Een van de leukste broedvogels bij Het Depot is voor mij de appelvink. Deze heeft de afgelopen twee jaar met twee paartjes hier gebroed. In de winter zijn er weer heel andere vogels te zien, dat

is wel het leuke van Het Depot, er is veel voedsel te vinden voor vogels, ook in de winter.”

Het inventariseren van broedvogels gebeurt rond zonsopgang, waardoor vogelaars het begin van de vogelzang meemaken. Een half uur nadat de zon is opgegaan kan het al een kakofonie van vogelgeluiden zijn, omdat de dichtheid aan zangvogels vrij groot is bij Het Depot. Voor Johan is het vogelen bij ons extra bijzonder. “De kans is groot dat je een ander dier tegenkomt, zoals een egel of, zoals dit jaar, een aantal keren een haas. Ook dat is iets wat het onverwacht maakt, je weet nooit helemaal precies wat je

tegen gaat komen. Afgelopen jaar heb ik tijdens de avondtelling, die je ook een paar keer moet uitvoeren (rond zonsondergang) een behoorlijk aantal vroedmeesterpadden gehoord. Die zijn toch redelijk zeldzaam in Nederland. Ook de paar ontmoetingen met bosuilen die ik heb gehad tijdens de nachttellingen waren erg bijzonder.”

Voor Johan zijn er best veel favoriete vogels te vinden in Het Depot. Zo zag hij de vuurgoudhaan, die met 1 paartje broedt in het donkerste gedeelte van het pinetum. “De merel vind ik ook nog steeds erg mooi, zeker qua zang. Maar spechten, zoals de grote bonte specht of groene specht, vind ik vooral erg fascinerend om te zien. De schedel is zo gebouwd dat ze geen hoofdpijn krijgen tijdens het roffelen, handig toch?”

Meestal komen vogelaars in het nieuws als er een zeldzame ‘dwaalgast’ gesignaleerd is en er soms wel 100 of meer vogelaars op een dag naar komen kijken. Voor Johan is vogelen echter veel meer dan alleen het bijhouden van lijstjes. Hij geeft aan dat

als je weet welke vogels waar zitten tijdens en buiten het broedseizoen, dat je dan iets kunt doen aan de achteruitgang van de natuur. Het tellen van vogels, of het nu om trek-, broed- of weidevogels gaat, er moet geïnventariseerd worden en dat doen gelukkig ook grote aantallen vogelaars.

Op de vraag of er ook misverstanden zijn over zijn hobby antwoordt Johan: “Mensen kunnen denken dat als je broedvogels inventariseert je dan probeert de nesten te vinden van deze soorten. Dat is nooit het geval, het inventariseren van broedvogels doe je eigenlijk op gehoor. Je tekent op een kaart in welke soort waar in het gebied zingt en dat doe je een paar keer per maand. Als je vaker een bepaalde soort rond dezelfde plek hebt horen zingen, dan ga je ervan uit dat deze daar een territorium heeft en broedt.”

Het is duidelijk, Johan is echt verknocht aan het vogelen en zeker in Het Depot. Het is mooi om hem zo gepassioneerd te horen vertellen. Als tip voor beginnende vogelaars geeft hij mee: “Probeer iemand of

een vereniging te vinden, die ervaring heeft met het herkennen van vogels (en hun geluiden) en ga een keer mee. Je leert echt het meest van andere vogelaars.”

De meeste vogelaars staan altijd aan als het gaat om het vinden van vogels. Dat geldt zeker ook voor Johan. “Mijn verrekijker is nooit echt ver weg. Altijd paraat voor het onverwachte moois!”

Al in groep 7, en dat is heel wat jaartjes geleden, begon zijn interesse in vogels zich te openbaren. ‘Schuldige’ hieraan was zijn enthousiaste leraar Hans Breukink, die de kinderen mee nam het veld in en prachtig kon vertellen. En dan vooral over vogels. “Een paar jaar later sloot ik me aan bij de Jeugdbond voor Natuurstudie (toen heette dat nog ACJN, nu JNM). De leden daarvan waren in de leeftijd van 12 - 23 jaar en daar heb ik veel geleerd over de natuur, niet alleen over vogels, maar ook over insecten en planten bijvoorbeeld.”

Een nieuwe lente, twee nieuwe activiteiten!

Kunst anders beleven

De gemiddelde tijd dat mensen voor een kunstwerk staan schijnt ongeveer een halve minuut te zijn. Bij Het Depot hebben we ons verdiept in nieuwe manieren van kunst kijken, of eigenlijk kunst beleven. Twee daarvan spraken ons het meeste aan voor onze bezoekers. Vanaf het voorjaar kunt u daarom een interactieve rondleiding krijgen in gebouw De Peppel, en starten we met een zogenoemde 'slow art tour'.

Slow art tour

Om bij de laatste te beginnen, het woord 'slow' geeft al aan dat deelnemers gaan vertragen, de kans krijgen om in alle rust en stilte aandachtig te kijken naar een kunstwerk. Langer dan een halve minuut dus! En het blijft niet bij kijken alleen. Deelnemers gaan met elkaar in gesprek geholpen

door speciale Visual Thinking vragen van de begeleider. Dit is een methode die inspeelt op anders kijken, kritisch denken en waarnemen. Achtergrondkennis is niet nodig, de zin om met elkaar te gaan ontdekken wel.

Hoe meer je kijkt, hoe meer je ziet.
Hoe meer je ziet, hoe meer je ontdekt,

en hoe interessanter het object wordt. Deze rondleiding is geschikt voor jong en oud, en dus ook voor families. Je hoeft niets van kunst te weten. Iedereen kan meedoen en elke observatie is waardevol. Al zin gekregen in een slow art tour door Het Depot?

Interactieve rondleiding

‘Emile van der Kruk, van boom naar beeld naar verhaal’

Ons gebouw De Peppel is het domein van kunstenaar Emile van der Kruk. Hier is een grote collectie van zijn kleurrijke werken te zien. Volgens hem vertelt elk beeld zijn eigen verhaal, ingekleurd door de toeschouwer. “Mijn beelden doen een appel om de wereld met je gevoel tegemoet te treden”, aldus Emile. Een mooi uitgangspunt dat we hebben ingepast in een interactieve rondleiding en daarmee beleving van kunst. We starten dit programma vanuit het perspectief van de kunstenaar en bespreken een aan-

tal werken waarna we als groep gaan associëren bij een kunstwerk. Met prikkelende vragen worden de deelnemers individueel op pad gestuurd en uitgenodigd een dialoog aan te gaan met een kunstwerk van Emile om zo een eigen betekenis te geven aan het kunstwerk. Tenslotte bespreken de deelnemers hun persoonlijke ervaringen en observaties in groepsverband.

Deze interactieve rondleiding is geschikt voor iedereen die een verdiepende ervaring wil opdoen door middel van kunst.

Praktisch

Ga naar onze website www.hetdepot.nl voor nadere informatie over data en tijden.

Slow art tour

Groepsgrootte: minimaal 4 personen, maximaal 10 personen

Individuele aanmelding is mogelijk

Tijdsduur: 1 ½ uur

Kosten: 10 euro p.p.

Interactieve rondleiding

Groepsgrootte: minimaal 3 personen, maximaal 8 personen

Individuele aanmelding is mogelijk

Tijdsduur: 2 ½ uur

Kosten: 15 euro p.p.

Concert: Leven(loos)

Vrijdag 21 februari 2025 | 20.15 uur
Jelmer de Moed, klarinet en regie
Rik Kuppen, piano
Joséphine Olech, fluit
Tim Brackman, viool
Vincent Rang, visuele installatie
Monolith

Het Depot presenteert (Leven)loos

Jelmer de Moed nodigt inspirerende topmuzikanten uit voor een ontdekkingstocht naar het surrealisme. We verkennen muziek van George Crumb, zijn inspirator Claude Debussy, collega John Cage, en bewonderaar Nuno Lobo. De betovering wordt compleet gemaakt door de verbluffende visuele wereld van Vincent Rang. Samen onderzoeken ze de grens tussen geluid en muziek, tussen chaos en vorm, tussen leegte en leven. Laat je meevoeren naar het onbekende!

Jelmer de Moed, fotograaf Boris Peters

Programma

Claude Debussy (1862-1918)
- Première Rhapsodie
John Cage (1912-1992)
- Nocturne
George Crumb (1929-2022)
- Vocalise (uit Vox Balaenae)
Nuno Lobo (1996)
- Stargazer Fish
George Crumb
- Eleven Echoes

Leven(loos)

De Moed over (Leven)loos:
“Leven(loos) is een concert-installatie waarin ik samen met experimenteel beeldend kunstenaar Vincent Rang en componist Nuno Lobo de grens tussen het levende en het levenloze onderzoeken – wanneer wordt geluid muziek? Wanneer komen abstracte vormen tot leven?” In hun onderzoek laten ze zich inspireren door de natuur, door theorieën over de definitie van leven en brengen ze een muzikale ode aan George Crumb.

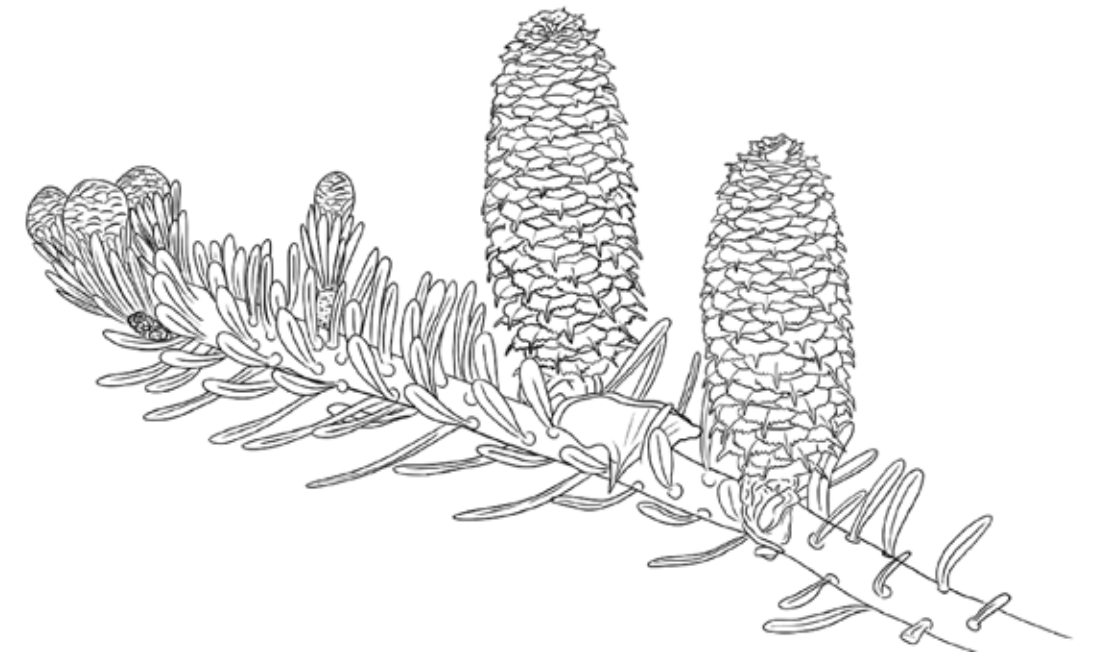
Studio de Moed is een werkplaats waar Jelmer de Moed makers uit verschillende disciplines samenbrengt

en het concertpodium uitdaagt met innovatieve en kwetsbare producties. Nieuwe muziek op de juiste plek, op het juiste moment.

Kaarten à € 22,50 zijn te verkrijgen via de website van Het Depot. Daar kunt u ook zien of er nog plaatsen beschikbaar zijn. Vóór het concert is restaurant Linnaeus geopend voor diner. Reserveren is noodzakelijk, tel. 0317-467736.

Abies koreana

de Koreaanse zilverspar

Abies koreana, de Koreaanse zilverspar, is een bescheiden smal piramidale boom, die nooit heel hoog of breed zal worden. Het is een sierlijke boom met een gelijkmatige, dichte vertakking. De boom draagt al op jonge leeftijd veel kegels. Die kegels beginnen als rode 'bloempjes' en groeien uit tot opstaande kegels met een blauwgrijze tot paarse kleur. Als de zaden rijp zijn, worden de kegels bruin en gaan ze uit elkaar vallen waarna de spullen nog lang blijven zitten. De naalden zijn plat, aan de bovenzijde donkergroen en aan de onderzijde voorzien van twee zilverkleurige strepen. Bij sommige kweekvormen zijn de naalden naar boven gekromd

waardoor de zilverkleurige onderzijden van de naalden het aanzien van de plant bepalen. De naalden blijven mooi van kleur in de winter en daarmee behoudt de conifeer dus het hele jaar door zijn decoratieve waarde. Abies koreana is een trage groeier, maar kan uiteindelijk na zo'n 10 jaar een hoogte van 4 meter bereiken.

Waar te vinden?

De oudste Koreaanse spar van arboretum De Dreijen staat langs het pad over de rotstuijn. Het is een klein, dicht vertakt boompje van minstens 60 jaar oud met als naam Abies koreana 'Compact Dwarf'. In ons pinetum

staan er meer. Ze zijn geplant in de jaren 2013 tot 2015. Daar staan 2 exemplaren van de gewone *Abies koreana*, die enkele meters hoog zijn. En verder nog 6 cultivars (gekweekte rassen): A. k. 'Tundra', een lage, dichtvertakte vorm met een groene kleur, A. k. 'Gait', een opgaande vorm die langzaam groeit en heel veel kegels draagt, A. k. 'Blauwer Eskimo', een lage, compacte vorm, A. k. 'Starker's Dwarf', een compacte vorm die wel een top vormt, A. k. 'Luminetta', laag met gele naalden, en A. k. 'Kohout's Icebreaker', een lage vorm met hele mooie zilverkleurige naalden.

Als u komend vanaf het hoofdgebouw het pinetum in loopt, kunt aan de linkerkant voor en naast het heideveld vijf van de genoemde cultivars vinden. Aan de overkant van de vijver in de buurt van de hoge Ginkgo staan een gewone Koreaanse spar en de cultivar 'Tundra'.

Het geslacht *Abies*

Het geslacht *Abies* omvat een aantal soorten die wij in Nederland zilversparren noemen. Daar zijn grote bomen bij zoals bijvoorbeeld *Abies nordmanniana*, de Nordmanspar en *Abies grandis*, de Reuzenzilverspar. *Abies procera*, de Edelspar kan ook heel hoog

worden, maar in Nederland zien we voornamelijk kleinere bomen met een mooie blauwe of grijze kleur. *Abies concolor*, de Coloradozilverspar is altijd grijs van kleur. De genoemde soorten zijn ook te vinden in de De Dreijen en Hinkeloord. Zilversparren zijn te herkennen aan de opstaande kegels. Andere sparren hebben hangende kegels.

Marius de Weerd

Concert: A question of light

Vrijdag 25 april 2025 | 20.15 uur

Tim Kuypers, bariton

Maurice Lammerts van Bueren, piano

Bariton Tim Kuypers en pianist Maurice Lammerts van Bueren presenteren een liedprogramma waarin 'licht' centraal staat.

Wat is licht?

Wat doet licht?

Is er licht aan het einde van de tunnel?

Verandert kleur als de werkelijkheid wordt verdraaid?

Licht is leven en gaat hand in hand met perspectief.

In dit programma belichten de liederen van Mussorgsky, Ravel, Butterworth, Heggie en Mahler onderwerpen zoals mentale gezondheid, kunst, dood en liefde in al hun facetten, kleuren en lichtsterktes.

Programma

Modest Mussorgsky (1839-1881)

- Songs and Dances of Death

Maurice Ravel (1875-1937)

- Don Quichotte à Dulcinée

George Butterworth (1885-1916)

- Bredon Hill

Jake Heggie (1961)

- A Question of Light

Gustav Mahler (1860-1911)

- Urlicht

Kaarten à € 22,50 zijn te verkrijgen via de website van Het Depot. Daar kunt u ook zien of er nog plaatsen beschikbaar zijn.

Vóór het concert is restaurant Linnaeus geopend voor diner. Reserveren is noodzakelijk, tel. 0317-467736.

Tim Kuypers

Maurice Lammerts van Bueren

Solotentoonstelling André Vranken

Opening solotentoonstelling op zondag 2 februari 2025
om 14.30 uur door Johan Luijmes in Villa Hinkeloord
Te zien tot en met 8 juni 2025

Brons, hout, aluminium, keramiek, glas en...

JOHAN LUIJMES

In het atelier van André Vranken staan mallen en afgietsels in alle soorten en maten. Er staat werk dat nog gegoten moet worden, werk dat voortijdig gesneuveld is tijdens een experiment en werk dat bij een koper beschadigd is geraakt en op reparatie wacht.

Het aantrekkelijke in de manier van zijn werken is dat hij het experiment niet schuwt en zo nodig een beeld in

stukken zaagt of er, wanneer het al gegoten is, een ander stuk aan toevoegt.

Elementen in de werkwijze van Vranken doen denken aan die van de bricoleur. Gevonden materiaal transformeert hij zonder al te veel poespas tot een passend ingrediënt voor een nieuw werk. Zijn onderwerp is al vele jaren het menselijk lichaam. Hij begon als schilder, maar het frame van een schilderij en de opgelegde vlakverde-

ling binnen twee dimensies gingen hem benauwen. Hij stapte daarom over op driedimensionaal werk. Vranken werkte mee aan de verbouwing van de vermaarde bronggieterij van de familie Sijen en leerde daar de techniek van het brongieten.

Rond 2012 begon hij met het maken van houten beelden. Met het ontstaan van 'Tork', in bezit van Het Depot, componeerde Vranken een menselijk

André Vranken | Easy, 2018/2024, keramiek, 25 x 30 x 15 cm

figuur door middel van het opbouwen van rondhouten elementen. Een aantal houten beelden is te zien zijn op de huidige solotentoonstelling. Het zijn beelden die de gedegen klassieke opleiding van Vranken als tekenaar en schilder verraden. De menselijke figuur staat zelfverzekerd en robuust op zijn sokkel.

Uiteindelijk is hij verslingerd geraakt aan het langdurige proces dat begint bij het maken van een model in was

en toewerkt naar een bronzen afgietsel. Ook maakte hij een aantal jaren geleden een uitstapje naar het maken van keramiek. Keramiek is wat minder plooibaar en daarom niet het ultieme materiaal voor Vranken. Zo maakte hij een aantal keramische beelden waar met glazuur is geëxperimenteerd. De huid ervan is niet helemaal geglaazuurd, hetgeen ze een sterke uitstraling geeft.

André Vranken experimenteert momenteel met een, voor hem, nieuw

materiaal. Hij giet beelden in glas. "Een glazen beeld heeft weer een totaal andere uitstraling vanwege het licht; het beeld ziet er wel tien keer per dag anders uit door de lichtval." Het ziet er naar uit dat Vranken met het gieten van glazen beelden weer een nieuw element toevoegt aan zijn oeuvre.

ANDRÉ VRANKEN IS VERSLINGERD GERAAKT AAN HET LANGDURIGE PROCES DAT BEGINT BIJ HET MAKEN VAN EEN MODEL IN WAS EN TOEWERKT NAAR EEN BRONZEN AFGIETSEL.

André Vranken | Sparkling Red, 2018, keramiek, 16 x 40 x 16 cm

André Vranken | Tork, 2012, hout, 86 cm

Van Toos naar Maxime

In november namen we bij Het Depot afscheid van operationeel manager Toos Rutten. 13 jaar lang was zij het gezicht van onze beeldengalerij. De warmte, medemenselijkheid en rust die Toos de afgelopen jaren bracht zijn zeer gewaardeerd. Met oog voor ieders persoonlijkheden en behoeften heeft ze Het Depot uitgebouwd tot waar het nu staat: een prachtige plek om te bezoeken én om te werken.

Maxime Rutten neemt het stokje van haar over en zal op basis van diezelfde waarden het werk van haar moeder voortzetten. En ook zij doet dit samen met Anneloes Dijkman, directeur van Het Depot. Maxime en Anneloes zijn samen 'de nieuwe generatie' bij Het Depot. Ze kijken met veel plezier en vertrouwen naar de toekomst.

Tijdens het afscheid van Toos las Anneloes onderstaand gedicht voor – om Toos ook na haar vertrek bij Het Depot te blijven herinneren aan de idealen achter de organisatie.

*Dit is wat je moet doen: heb de aarde en de zon en de dieren lief,
veracht de rijken, geef een aalmoes aan iedereen die erom vraagt,
sta op voor de dommen en dwazen, wijd je inkomen en arbeid
aan anderen, haat tirannen, twist niet over God, bejegen gewone
mensen geduldig en coulant, neem voor niets en niemand je hoed
af, ga vrijelijk om met krachtige, onopgeleide mannen en vrouwen
en met jongens en meisjes en met moeders van gezinnen,
 lees deze bladen in de open lucht elk seizoen elk jaar van je leven,
onderzoek opnieuw wat je op school of in de kerk of in de boeken
verteld is, verwerp alles wat je ziel besmet, en je bloedeigen vlees
zal een groot gedicht zijn.*

Walt Whitman

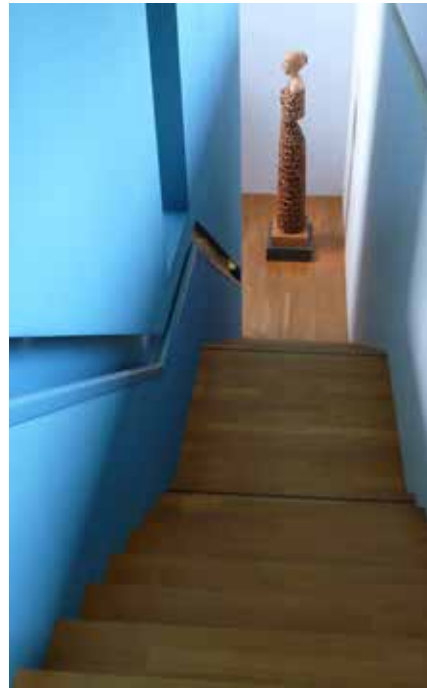
vertaald door Jacob Groot en Kees 't Hart

© Rens Plaschek

© Hans Boers

HEEFT U OOK EEN MOOIE FOTO VAN UW BEZOEK AAN HET DEPOT? MAIL DEZE DAN NAAR BEELDENGALERIJ@HETDEPOT.NL

© Lody Kunst

© Chris Kors

© Anton de Leeuw

© Jan Keessen

© Moniek Steggerda

© Angda Raanhuis

© Jan van Hoeve

Het Depot gezien door bezoekers

© Bob Boswinkel

© Henk Looijen

© Henk Looijen

Fragment voorjaar 2025

Fragment voorjaar 2025

Beeldengalerij Het Depot

Stichting Het Depot

Het Depot biedt beeldhouwers een opstap of een steuntje in de rug waar dat nodig of wenselijk is, zodat ze zich beter kunnen ontplooiën. Het Depot wil een podium voor beeldhouwers zijn. Juist omdat het om mensen gaat, heeft Het Depot gekozen voor sculpturen van torsen en fragmenten van het menselijk lichaam als hoofdthema. De tors is een bij uitstek menselijke figuur en laat ruimte voor fantasie.

Het Depot richt zich niet alleen tot het gemiddelde museum- en galeriepubliek, maar ook tot andere publieksgroepen die we met de beelden in Het Depot een plezier kunnen doen, zoals kinderen en studenten. Speciale aandacht is er voor het wegnemen van drempels voor mensen met een beperking. Iedereen mag zich welkom voelen; de toegang is gratis. Juist ook mensen die niet zo gemakkelijk of niet zo dikwijls naar kunst kunnen of komen kijken, zijn van harte welkom. Vrijwel alle beelden mogen aangeraakt worden. Alle gebouwen zijn rolstoeltoegankelijk.

Het Depot is van mensen voor mensen. Het biedt binnen een museale omgeving, op meerdere locaties, wisselende tentoonstellingen over hedendaagse beeldhouwkunst. Het geheel ligt binnen de arboreta De Dreijen en Hinkeloord. Volop natuur, volop fascinerende architectuur en ons restaurant Linnaeus met volop groentespecialiteiten. Voor schoolkinderen is er educatie op het gebied van kunst en natuur in gebouw De Peppel. Meer informatie voor scholen is beschikbaar op onze website.

Activiteiten

Stichting Het Depot ontwikkelt onder meer de volgende activiteiten:

- Tentoonstellingen van hedendaagse beeldhouwkunst van torsen en fragmenten van het menselijk lichaam
- Permanente tentoonstellingen van het werk van Eja Siepman van den Berg (Villa Hinkeloord) en Emile van der Kruk (gebouw De Peppel)
- Rondleidingen
- Lezingen, concerten en andere activiteiten rondom beeldhouwkunst en het menselijk lichaam

- Educatieve programma's over beeldhouwkunst en natuur voor schoolklassen (gebouw De Peppel)
- Het aankopen van werk van hedendaagse beeldhouwers
- Het geven van opdrachten aan beeldhouwers
- Het uitgeven van monografieën van beeldhouwers
- Het verstrekken van beurzen aan beeldhouwers
- Het uitgeven van het tijdschrift Fragment
- Restaurant Linnaeus, gevestigd in Beeldengalerij Het Depot

Locaties

Beeldengalerij Het Depot is gevestigd op drie locaties, met elkaar verbonden door Arboretum De Dreijen en Arboretum Hinkeloord. Ook deze arboreta horen bij Het Depot.

Beeldengalerij Het Depot

Arboretumlaan 4, 6703 BD Wageningen

- Uitgebreide vaste collectie
- Wisselende tentoonstellingen
- Tentoonstelling over de arboreta
- Lezingen, concerten en andere activiteiten
- Winkel
- Restaurant Linnaeus

Villa Hinkeloord

Generaal Foulkesweg 64, 6703 BV Wageningen

- Permanente tentoonstelling van het werk van Eja Siepman van den Berg
- Wisselende solotentoonstellingen

Gebouw De Peppel

Arboretumlaan 4, 6703 BD Wageningen

- Permanente tentoonstelling met het werk van Emile van der Kruk
- Educatiecentrum voor beeldhouwkunst en natuur. Alleen geopend voor scholen, na overleg

Contact

T 0031 (0)317 467 720

E beeldengalerij@hetdepot.nl

I www.hetdepot.nl

- 1 Beeldengalerij Het Depot / Parkeerplaats hoofdingang Arboretumlaan 4
- 2 Het Depot locatie Gebouw De Peppel Arboretumlaan 4
- 3 Het Depot locatie Villa Hinkeloord Generaal Foulkesweg 64
- 4 Arboretum De Dreijen Ingangen Arboretumlaan 4 en tegenover Villa Hinkeloord
- 5 Parkeerplaats Dreijenlaan

Openingstijden Beeldengalerij Het Depot

Beeldengalerij Het Depot is geopend van donderdag tot en met zondag, van 11.00 tot 17.00 uur. Tevens is Beeldengalerij Het Depot geopend op eerste en tweede paasdag, op Hemelvaartsdag en op eerste en tweede pinksterdag. De Beeldengalerij is gesloten op Koningsdag en op 5 mei. Rond kerst is Beeldengalerij Het Depot een aantal dagen gesloten. Raadpleeg onze website.

Openingstijden arboreta

Arboretum De Dreijen (ingangen aan de Arboretumlaan 4 en tegenover Villa Hinkeloord) en Arboretum Hinkeloord (ingang bij Villa Hinkeloord) zijn dagelijks geopend van 10.00 tot 17.00 uur.

Rondleidingen en groepsbezoeken

Reguliere rondleidingen worden gegeven in Beeldengalerij Het Depot op donderdag, vrijdag, zaterdag en zondag om 11.30 en 14.30 uur, duur circa 60 minuten. De maximale groeps grootte voor deze rondleiding is 15 personen. De kosten bedragen € 7,50 per persoon.

Naast de reguliere rondleidingen kunt u zich ook een keer per maand aanmelden voor een slow art rondleiding, duur circa 1,5 uur. De maximale groeps grootte is 10 personen en de rondleiding gaat door bij minimaal 4 personen. De kosten bedragen €10,00 per persoon.

In gebouw De Peppel geven wij een keer per maand een interactieve rondleiding voor 3 tot 8 personen. De rondleiding duurt circa 2,5 uur. De kosten bedragen €15,00 per persoon.

De rondleiding door Arboretum De Dreijen vindt plaats op donderdag in de even weken van het jaar, van 13.30 tot 15.00 uur. Hierbij is plaats voor maximaal 15 personen. Rondleidingen voor blinden, slechtzienden, rolstoelgebruikers en mensen met lichte dementie zijn in groepjes van maximaal vier personen mogelijk op donderdag en vrijdag om 11.30 uur. Per persoon is één begeleider en/of assistentiehond toegestaan. Deelname aan de rondleiding is voor begeleiders gratis.

Individueel aanmelden voor een rondleiding is ook mogelijk.

Reserveren voor een rondleiding of een groepsbezoek is noodzakelijk. Dit kan via de website of per e-mail. Dit geldt voor Beeldengalerij Het Depot, Villa Hinkeloord, Gebouw De Peppel, Restaurant Linnaeus en Arboretum De Dreijen.

Huisregels

Jassen en tassen dient u op te bergen in onze garderobe of in een kluisje.

Niet toegestaan:

- Honden of andere huisdieren, met uitzondering van assistentiehonden, in de vestigingen van Het Depot en in de arboreta
- Roken in alle vestigingen van Het Depot
- Gebruik van mobiele telefoon
- Het nuttigen van zelf meegebrachte consumpties
- Fotograferen voor commercieel gebruik

Fragment

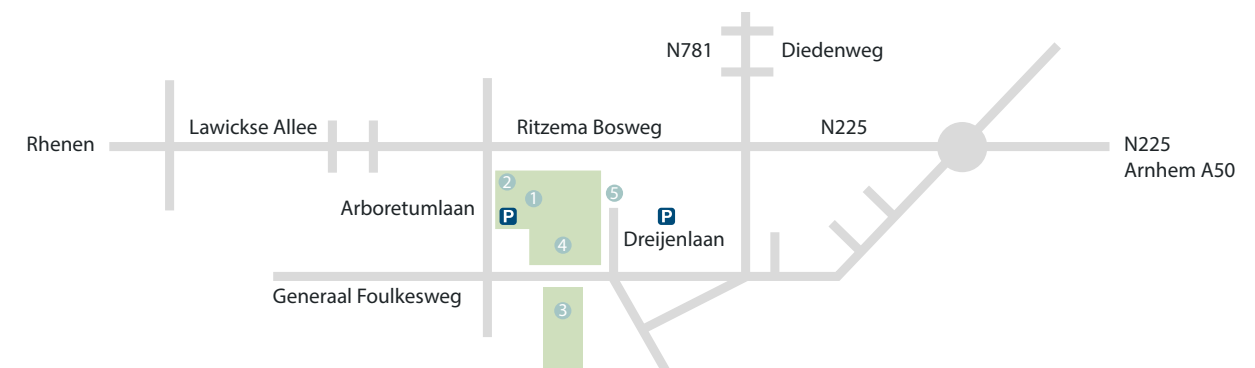
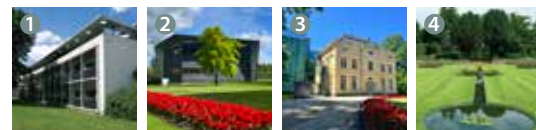
Fragment is een uitgave van Het Depot voor haar bezoekers. Wanneer u bij uw bezoek aan Het Depot uw contactgegevens opgeeft en ons meest recente nummer van Fragment koopt, krijgt u toekomstige nummers van Fragment gratis toegezonden. Losse nummers € 9,95.

Winkel & uitgaven van Het Depot

Bij verschillende artikelen in Fragment ziet u een afbeelding van een catalogus, een monografie of een andere uitgave van Beeldengalerij Het Depot. U kunt deze uitgaven in de winkel van Het Depot verkrijgen zo lang de voorraad strekt. Indien u een uitgave per post wilt bestellen kunt u deze via onze website bestellen of een e-mail sturen naar winkel@hetdepot.nl.

Restaurant Linnaeus

Restaurant Linnaeus, het restaurant van Beeldengalerij Het Depot, is een eerlijke keuken in een heerlijke omgeving. We koken vegetarisch en veganistisch met lokale seizoensproducten. Kunst, natuur en gastronomie zijn op één plek binnen handbereik. Alle verdere informatie over openingstijden en reserveringen voor Restaurant Linnaeus vindt u op onze website onder de knop 'Restaurant'.

Stichting Utopa

De Stichting Utopa ontleent haar naam aan de Topa-Groep. Een groep ondernemingen die werkzaam is op het gebied van transportverpakken, met accenten op handel, productie, technologie, onderzoek en nascholing. De stichting werd in 1988 opgericht en bezit vanaf dat jaar alle aandelen van de Topa-Groep. De inkomsten van de stichting bestaan onder andere uit de dividenden die de stichting op dit aandelenbezit ontvangt. Hoezeer de Stichting Utopa en de Topa-Groep door de eigendomsverhouding ook met elkaar zijn verbonden, de commerciële zeggenschap over de Topa-Groep berust niet bij de stichting. De samenhang tussen de Stichting Utopa en de Topa-Groep is als bij een munt: twee zijden die elkaar niet zien maar toch bij elkaar horen. Twee verschillende gezichten die samen een eenheid vormen.

Een visie

De belangrijkste beweegreden van de toenmalige eigenaar van de Topa-Groep, Loek Dijkman, om zijn bezit in de Stichting Utopa onder te brengen was zijn visie dat de onderneming een rol in haar omgeving vervult die verder gaat dan het verschaffen van werk en het maken van winst. De gedachte hierbij is dat de onderneming haar “overwinst” niet aan aandeelhouders uitkeert maar aan haar omgeving waaraan zij haar bestaansrecht ontleent. De winst wordt aangewend voor het algemeen nut (ANBI).

De geschiedenis herhaalt zich

De constructie om het vermogen van een onderneming in een stichting onder te brengen en ook het idee dat er aan ten grondslag ligt, is niet nieuw. Al in 1889 richtte Ernst Abbe in Duitsland in Jena de Carl Zeiss Stiftung op. Voor Abbe gold zijn persoonlijke

overtuiging dat “ondernemingseigendom aan strengere ethische maatstaven dient te voldoen en als openbaar goed wordt behandeld, voor zover dat uitgaat boven de maatstaf van een passend loon voor werk”. In ons eigen land bestonden rond 1900 utopische bewegingen rond Frederik van Eeden en Nescio. Bij de Van Leer-Groep, eveneens een verpakkingenbedrijf, werd in 1972 het ondernemingsvermogen ten behoeve van ideële doeleinden in een stichting ondergebracht.

Statutaire doelstelling

De statutaire doelstelling van de Stichting Utopa is: Het actualiseren en stimuleren van creatieve talenten van mensen, daar waar de aanleg van enkelingen, om welke reden dan ook, geen kans krijgt. Onze samenleving legt zwaar de nadruk op bepaalde waarden, maar plaatst daardoor andere in de schaduw. De stichting stelt zich ten doel een bijdrage te leveren aan het compenseren van deze onevenwichtigheden. Omdat de waarden die de samenleving benadrukt aan periodieke veranderingen onderhevig zijn, actualiseert de stichting haar aandachtsgebieden voortdurend. De geschiedenis leert dat bij het nemen van beslissingen economische argumenten vaak de doorslag geven. Achteraf blijkt dat die argumenten soms eenzijdig, discutabel of zelfs onjuist zijn. De stichting wil met de haar ter beschikking staande middelen deze eenzijdige waardenbeoordeling enigszins compenseren en als katalysator fungeren in een beoogd veranderingsproces. Tegelijkertijd wil de stichting de betrekkelijkheid van ons tegenwoordige bestel benadrukken zonder direct een beter (utopisch) alternatief voorhanden te hebben.

Een utopie

De naam van de Stichting Utopa past wonderwel binnen de Topa-Groep. Deze naam roept natuurlijk ook associaties op met Utopia, het in 1516 door Thomas More gepubliceerde boek waarin hij een volmaakt gelukkige staat beschreef. Een utopie..... Na Thomas More volgden er nog vele utopisten, ook in Nederland. Ondanks de verschillen in inhoud hadden alle utopieën door de eeuwen heen betrekking op de relatie van de mens tot zijn omgeving, op de verhouding van mens tot mens, van de mens tot de natuur en van de mens tot zijn werk. In het perspectief van deze verhoudingen is de Stichting Utopa werkzaam waarbij het historisch besef steeds een terugkerend element is. Binnen verschillende aandachtsgebieden kiest de stichting voortdurend segmenten die extra aandacht en ondersteuning behoeven. Waar mogelijk ondersteunt de stichting educatieve activiteiten die een verband hebben met de geselecteerde aandachtsgebieden.

Stichting Utopa, Leiden

www.stichtingutopa.nl

Kenniscentrum Psychologie en Economisch Gedrag

www.kcpeg.nl

Beeldgalerij Het Depot, Wageningen

www.hetdepot.nl

Orgelpark, Amsterdam

www.orgelpark.nl

Utopa-Weeshuis, Leiden

www.utopa-weeshuis.nl

Leidse Salon, Leiden

www.leidsesalon.nl

Colofon

Fragment | tijdschrift van Beeldgalerie Het Depot

Nummer 26 | voorjaar 2025

Fragment verschijnt tweemaal per jaar, in augustus (over de evenementen in Het Depot in najaar en winter, dus van augustus tot en met februari) en in februari (voorjaar en zomer, dus van februari tot en met augustus). Fragment brengt achtergrondinformatie bij de tentoonstellingen, evenementen en andere activiteiten die in Het Depot plaatsvinden.

Vormgeving

Stichting Utopa

Druk

EasyPrint, Nieuw-Venep

Eindredactie en tekstcorrectie

Stichting Utopa

Fotografie/afbeeldingen

Sifra Kock achterzijde omslag, pag. 49, 50, 51, 52, 53, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 77, 78, 79, John Stoel binnenzijde omslag voor, pag. 9, 12, 18, 19, 22, 23, Winand Stut pag. 67, Michel Campfens binnenzijde omslag achter, Jonathan Vos Photography, gipscollectie Maastricht voorzijde omslag, pag. 15, 20, 21, 24, Suzanne Valkenburg, pag 10, Gallo-Romeins Museum Tongeren tentoonstelling 'De oudheid in kleur' 44 t/m 47, Overige fotografie archief Beeldgalerie Het Depot. De redactie heeft geprobeerd van alle afbeeldingen de rechthebbenden te achterhalen. Niet in alle gevallen is dat gelukt. Wie kan aantonen recht te hebben op een of meer afbeeldingen in dit nummer zonder door de redactie te zijn benaderd, wordt verzocht zich bij de redactie te melden.

Uitgever

Stichting Het Depot
Arboretumlaan 4
6703 BD Wageningen

ISSN

1875-1679

Novello Finotti | Anatomico che cammina, 1969, brons, 1200 cm

8 717825 034265 >